

Sburătorul

ANUL IV, No. 2 Serie nouă
APRILIE 1926
Abonamentul pe un an . . . 100 Lei

Director: E. LOVINESCU

NUMĂR DE 16 Pagini
7 LEI
REDAȚIA: Str. Câmpineanu, 40
ADMINISTRAȚIA: Str. Gr. Alexandrescu, 57

POPORANISMUL ANACRONIC

În zorii creștinismului pădurile Greciei au răsunat de vestea morții marelui Pan și a zeilor antici; după războiul literar română a răsunat și ea de vestea morții poporanismului, care a putut fi, astfel, studiat în perspectiva timpului. Închisă câțeva vreme, dar redeschisă prin conferința dela Fundația Carol I, a d-lui Mihail Ralea, problema ne solicită din nou câteva considerațiuni mărginite, de altfel, la aspectul ei pur literar.

Și d. Ralea privește poporanismul ca ceva isprăvit; punându-l în funcțiune de existența unei clase obișnuite, durata lui n'ar trebui, totuși, să fie limitată în timp. Nereprezentând o școală literară cu o ideologie și o tehnică proprie și îngăduind artistului de a fi simbolist, expresionist sau romantic, în însăși concepția creatorilor lui, poporanismul se reduce doar la o simplă atitudine față de țărănime. „Poporanistii, scrie d. Ralea, au cerut artistului ca atunci când ia subiecte din viața țărănească, să fie imparțial. Atâta tot. Dacă artistul nu era imparțial însemna că era tendențios ori superficial, deci nu era artist. Imparțialitatea era o piatră de încercare pentru însăși arta sa. Dacă în locul țaranului ar fi fost vorba de o altă categorie socială obișnuită, dacă ar fi fost vorba de femei, de evrei etc. s'ar fi putut caracteriza noblețea sufletească a scriitorului, după atitudinea sa omenească în fața acestor tagme sociale nedreptățite“. Că ideologia literară a d-lui Ibrăileanu s'a putut exercita o viață întreagă în cercul unei astfel de doctrine streine de estetică, nu ne miră; dar că d. Ralea, spirit nou, cult, mobil, și esențial contemporan, o mai poate repeta chiar sub forma unei caracterizări istorice, e regretabil pentru destinele criticii viitoare. Căci ce legătură poate fi între categoria estetică și o atitudine față de o anumită clasă socială către care am avea o pretinsă datorie de împlinit? Sau de a existat o astfel de datorie pentru ce a încetat de a mai exista? De unde a conchis apoi d. Ralea că înainte de apariția poporanismului, scriitorii făceau din „clasa cea mai națională a țărânimii“ o „gorilă, arătând prin aceasta superficialitate, lipsă de pătrundere, de înțelegere, de generozitate“? Intr'o lite-

ratură esențial țărănească — în literatura Mioriței, a lui Alecsandri, Ion Creangă, Eminescu și Coșbuc, țaranul român nu putea fi calomniat. Prelungire a sămănătorismului, adică a țărânimului activ și agresiv, nici poporanismul nu putea produce o revoluție în atitudinea scriitorului român (de cele mai multe ori țaran) față de țărănime. Și chiar de ar fi produs-o, ea ar fi ieșit din cadrele considerațiilor estetice.

Dar dacă înșiși poporanistii au renunțat la poporanism, deși cele cinci hectare nu constituie paradisul țărânimii române, sub forma așa zisului „specific național“, pe locul naufragiului mai plutește încă o epavă a fostului poporanism.

„Literatura, repetă și d. Ralea după d. Ibrăileanu, nu poate fi decât, specific național“. E vorba de o constatare, de o judecată de realitate, nu de o rețetă de o recomandare. Gide recunoaște că o literatură are o valoare europeană numai într'atât întru cât reflectează un caracter particular. Cu cât e mai originală, cu atât e mai generală. De altfel lucrurile nici nu se pot întâmpla altfel. Shakespeare nu poate fi decât englez, Dostoewski decât rus, Molière decât francez.

„Aceste constatări pot fi verificate de evoluția literaturii noastre în a doua jumătate a secolului XIX. Un Ru-so, un Alecsandri s'au adăpat la poezia și limba populară. Un Bolintineanu n'a făcut o și, deși avea calități înăscute de poet, producția lui a rămas inferioară celei a lui Alecsandri, fiindcă n'a avut mijloace de exprimare naționale, fiindcă n'a uzat limba poporului. Dar Eminescu a revoluționat tehnica poetică română, fiindcă s'a inspirat din popor, transformând limba acestuia. Literatura română s'a valorificat pe măsură ce a luat contact cu poezia populară“.

Mai întâi, de e o constatare și nu o recomandare, ea nu are nici o valoare programatică și nu poate diferenția un curent; apoi chiar în sânul acestei constatări sunt de făcut distincțiuni categorice. Din totalitatea unei literaturi se pot, negreșit, desprinde unele trăsături generale, caracteristice, specifice; posibilitatea se menține încă în sfera afirmațiilor, dari care, chiar de se vor dovedi științifice, nu vor serv

decât la cunoașterea psihologiei raselor și nu la determinarea capacității lor estetice. O categorie psihologică nu se poate converti într-o categorie estetică: cântecul din fluer sau injurătura națională, după cum am mai spus, pot fi *specifice* fără a deveni și valori estetice; cât timp specificul nu e un principiu de valorificare estetică, el nu rămâne decât în funcția sa psihologică; cât timp nu pot zice: e „frumos pentru că e românesc“, a mai vorbi de „specific“ în critica literară înseamnă a nu face disociațiunile necesare între categorii diverse.

Afirmația valorificării literaturii române pe măsura contactului cu poezia populară are, deasemeni, nevoie de discriminări și de precizări. În începuturile sale, literatura română s'a desprins în chip firesc din limba și literatura populară: și cum suntem un popor rural,

această limbă și literatură s'a desprins tot atât de firesc din singura realitate a țărânimii. Constatarea nu înseamnă însă și un criteriu estetic. Poezia lui Bolintineanu e slabă din lipsa de talent a poetului și nu din lipsă de sevă populară a limbii; odată cu creația unei burghezii și a unei intelectualități române, a început însă un proces invers: fără a fi, de altfel, și de data aceasta un criteriu estetic, disociația literaturii culte de literatura populară e pe cale de a deveni postulatul epocii noastre. Literatura română a intrat și ea în faza de dezvoltare a tuturor literaturilor culte în sensul diferențierii de spiritul popular, consumată de veacuri în literatura franceză, dela Racine și până la Valéry... Și în această privință, poporanismul reprezintă, așa dar, o concepție anacronică față de spiritul literaturii contemporane.

E. Lovinescu

D U P L E X

Pe-acelaș pisc din care printre cremeni
Mi-am răsucit eu trunchiul de gorun,
De o potrivă ceru'ți supse—asemeni
Mijlocul cald în mladă de alun.

De ce ne-am strâns în ramuri mai aproape
De-aceia ne-am cuprins și sub pământ,
Crescuți ca dintr'un mal de limpezi ape
Care 'npletirea 'n crengi ne-ar fi răsfrânt.

Dacă din creștet vântul ne desparte
Și chemi în elatin depărtați anini,
Cu vine—ascuuse ce se pierd în moarte
Te țin îmbrățișată 'n rădăcini

Vladimir Streinu

B A N A L

Drumuri urcânde, care ascundeți în voi prăbușiri;
Ceasornic, moară măcinând timp, blestemat să 'ndemne
Antenele negre, pe urma aceluiaș drum
Și'n jurul aceloraș bizare și negre semne.

Primăveri, veri, toamne și ierni: capitole,
Ce succed în culori țipătoare, de iarmaroc;
Zile și nopți: bile ce se gonesc rotund
Pe marginea unei ascunse mese da noroc;

Gânduri moarte'n om și renăscute'n flori;
Ape care cresc și descresc sbătându-se spre un liman;
Iubire, ură și nădejde care-adorm o clipa
Retrezindu-se în peșterile sufletului uman;

Aplecată sub lespedeza desnădejzii
Vieată, gând încovoiat ca o spinare de hamal,
Amalgam de sunete, armonii și culori
Care vibrând, nasc, mor și repetă, o, banal!

G. Nichita.

ROTUNDA LUMINA

Treci umbră deasupra ferestrii spre moarte,
lumina treci asupra întunecatei foreste,
îmi închizi viața în liniști de carte,
m'-'o resfiri pe nuferi în poveste.

Poate ai să te întrupezi cândva biserică a Meșterului Manole,
poate numai în trei versete dintr'o melancolie;
până atunci de câte ori tristețea doare în gând,
chem aripa ta, vie împărăția ta, vie...

Camil Baltazar

PRINȚUL MAXENȚIU

În traiul totdeauna sobru al Prințului Maxențiu, mariajul cu bruna Ada Razu adusesese o scurtă criză de sensualitate. Criză funestă pentru organismul lui până atunci econom și prudent și din sărăcie. Sănătatea lui Maxențiu fusese totdeauna delicată, dar precauțiunile pe care le lua îi îngăduise să se creadă numai debil, fără să-și ducă gândul mai departe. După șase luni de acel regim conjugal însă, pe terenul slab, boala prosperase. Dintr'un șarbad exemplar monden, Maxențiu devenise un specimen bun de studiat în ce privea ravagiile rezezi ale tuberculozei. De acel studiu se ocupa el însuși cu aviditate.

Ada, în schimb, consumase sportul căsătoriei cași pe celelalte, sporturi, fără să obosească. Descoperise însă curând că îi convine moda aristocratică a camerilor separate, din sațiu desigur mai mult decât din snobism.

Singur în patul lui, Maxențiu cu egoismul de bolnav era mulțumit, — dar cu acelaș egoism îi era frică de singurătate. Frică, de un spectru pe care oglinda i-l desprindea în fiecare zi mai deslușit din propria lui imaginație.

De cât-va timp, noaptea avea febră și somnul îi era sutocant. Palmele arzătoare și le răcorea pe ciarciafele proaspete de olandă fină îndantelate bogat, și uneori ușor pătate de buzele fierbinți. Când descoperise întâi urmele acelor sărutări rozate, Maxențiu trăise cele mai intense ore de desprărit, ale amorului cel mai mare, amorul de sine. În înșomniile lungi simțea în palmele calde o cădență care treptat creștea, îl invadea tot, până când îi umplea urechile cu un vâjâit asemenea unei cascade.

Între perine înalte, cu inițiala brodată fin subțire și coroană mică, sta ascultând spre ușă ca nu cumva să vie Ada și totdeauna asculta încordat cu speranța ca cineva să vie să-i curme spaima. Femeea aceea care avea dreptul să intre oricând la el să-i vadă nemernicia și astfel să i-o mărească, îi era dușmană, — dar pentru că nu venea, pentru că poate ghicise boala lui și se temeaa, îi era mai dușmană încă.

Așa era tortura nopților febrile. Dimineața întreagă era consacrată unei tualete minuțioase care reconstitua pe Prințul Maxențiu așa cum fusese mai înainte.

Același tip Borgian în care otrava era difuzată însă de un bacil mic, de o virgulă sinistrală pe care adesea Maxențiu o vedea în vis, proiectată pe un ciudat fond, albastru, ca safirul uriaș, gemmă cu al Adei, pe care-l purta pe index, safirul de logodnă. În aceleași visuri, vedea pe așternutul immaculat, desenul roșu al unor frunze de palm cu fibre dureroase, care își mutau locul pe măsură ce-și mișcau mâinile agitate.

După ce-și termina o toaletă complicată ca grima unui actor, începea să joace comedia tragică a vieții de toate zilele, cu un program barbar de osteneți mărunte și zadarnice.

Era dejunul cu oaspeți sau cu oaspe, la ore târzii și cu menuuri ucigătoare. Dar nemulțumirea lui nu avea voie să se manifeste în afară și se resorbea mereu în aceeași cupă mizeră a ființei lui.

Ada îl târa, la toate ședințele sportive de antrenament, găsind că e mai chic, decât să asiste la matchurile oficiale. Dealtfel ei îi plăceau busturile goale asudate, mușchii întinși, viața brutală și în plin aer. Pe când ceilalți își cheltuiau acolo energiile sau își consumau lenea, Maxențiu trăia ceasurile unui efort tragic pentru ca resorturile lui toate să stea la postul lor de funcționare; că nu cumva sărmanul corp tot mai desnodat să se desfacă din toate niturile, așa cum el avea senzația permanentă.

Prințul Maxențiu se plimba pe pistă corect sau sta pe sprint rigid, cu ochii dilatați, cu privirea ștearsă, manechin îmbrăcat în ținuta de sportman fără o greșală de eleganță,

pe când toată atenția lui sta întoarsă înăuntru, cu grija ca nu cumva genunchiul să se încovoie brusc din neglijența unui ligament, ca nu cumva umerii să scape și toată păpușa de panoptic să se prăvale undeva pe un loc de repaos, pe care sensibilitatea lui istovită ar fi dorit totuși să se poată întinde în căutarea odihnei.

Maxențiu călărea cu o tensiune halucinantă, ca nu cumva să se rupă armonia dintre el și cal și astfel prin cea mai mică svăcnire să se rupă și înăuntru ceva, într'un plămân vecinic ulcerat, pe care îl simțea în toracele lui, pretutindeni parcă și la orice mișcare.

Se uită cu ură la Ada alături de el, și la ceilalți călăreți care nu aveau decât grija de a încăleca frumos, așa cum o avusesse și el odinioară.

Fără acea femeie nu ar fi călărit un superb cal englezesc și fără de ea nu ar fi fost o biată păpușă nemernică înțepinită pe spatele unui cal de rasă.

În fiecare zi Prințul conducea Dog-cartul înhămat cu un demisang, acel murg faimos. Conducea la aceeași oră când începea afară răcoarea și seara și în el începea o ușoară încopeală premergătoare febrei. Sta sus pe capra înaltă arcuit de mijlocul dureros în care junghiul își avea bătut un cui permanent de rezonanță. Sta trudit de efortul care îi punea dealungul brațelor alice mici mobile, care păreau a exploda în vârful degetelor. Era amețit de trăsuri, de pietoni, de tot ce mișuna în jur, printre care se strecura ca prin mijlocul unui carroussel infernal, din cauza acelei migrene permanente care îi punea subțire și aierând în sunete.

Strângea atunci din maxile pe care le simțea ca putrede, dinții care căpătau între ei tot mai multe spații.

Conmesenii, prietenii, Ada, toți cei care îi stau aproape erau ca niște bolide de care se loveau fibrele lui apte durerii așa cum e nervul unui molar bolnav.

Oamenii aceia, Ada mai ales, cereau să asculte și să înțelegi o mulțime de lucruri care pentru el n'aveau nici o importanță fiindcă priveau pe cei sănătoși. Oamenii aceia puneau întrebări și cereau răspunsuri. La el, fenomenul vorbirii se forma undeva într'un loc usturos și după un parcurs sutocant ca acela al unui chiag embolic. Vorbele gălgăiau în gâtjele într'o salivă sărată, așa ca permanent cuvintele îi păreau coagule care îi scăpau depe buze.

...Ada în adevăr așa cum bine șocotise întâlnise pe Lică Trubadurul. Fusese destul să se coboare din automobil și să se amestece la anumite ore în viața uliței. Era aproape cu neptuință să treci câte-va zile în șir pe faimoasa Calea Victoriei, fără ca să întâlnești pe oricine ai fi vrut sau n'ar fi vrut.

Bucureștii rezolvă problema de a fi oraș mare și mic deodată, provincie și Capitală. Atribute duble combinate în proporții dozate machiavelnic, care îi compun acel farmec oarecum empiric și în orice caz, caracterul distinctiv.

Progresul chiar al orașului respectă aceeași lege, se desfășură pe orice distanță și în orice direcție fără a-și pierde mișcarea în jurul nucleului. Firele cât de lungi se deapănă în jurul aceluși miez viu care astfel nu se deplasează din nici o schimbare. Tot ce e nou, se intercalează în spațiile libere, sau se substituie, fără a rupe ritmul special al urbei și oamenii asemeni prin toate prefacerile lor vin de pretutindeni acolo în inima strămtă a orașului cași cum viața le-ar fi o permanentă recreare.

Când Ada zărise pe Lică traversase drept spre el sigură că o va recunoaște cum și ea îl recunoscuse. Fără a căuta atitudinilor zadarnice pentru amândoi și fără să-și caute cuvintele, în sgomot și înghesuială îi spusese cât mai sumar și mai clar, să vie în dimineața următoare la locuința

lor — a cărei adresă i-o notase pe o foaie de carnet; avea să fie vorba de un post în vederea grajdurilor de curse pe care le proiectau. Lică pusese hârtiuța în buzunar fluierând și se uitase deaproape cu ochii lui de trubadur de mahala în ochii tot aprinși ai negricioasei.

Înțelesese de ce „post“ anume era vorba și era dispus să-l ocupe. Atât! Bruna Ada intrase apoi într'un magazin de covoare. Dacă ar fi stat împreună un minut mai mult, poate s'ar fi înțeles mai puțin.

Lică hotărâse că se va duce a doua zi, așa cum îi spusese drăcoaița. Era antrenat.

...În dimineața aceea, pela unsprezece, feciorul veni cu pași ușori să spună lui Maxențiu, că Doamna Prințesă doarește să-i vorbească.

Maxențiu se gândi din nou cât e de obositor traiul lui parazitărilor.

Ce va fi vrut Ada dela el! Vre-o nouă ședință sportivă? Vre-o vizită nouă?

Dacă Maxențiu asvârlea la tennis o minge, mișcarea era dublată de cea care trebuia să amortizeze efortul și tot așa mereu. Apoi orice conversație, orice gând se suprapunea gândurilor ce avea despre boala lui, monologului nesfârșit cu sine.

Dacă i se vorbea pe când el recapitula ceea ce simte în acel moment, îi trebuia o dublă încordare; dacă i se cerea să privească ceva, atunci când el supraveghea mișcări launtrice, era turburat. Acel launtric, îi da mereu de lucru, prin nesfârșite senzații care se înmulțeau pe măsură ce boala progresa și se înmulțeau pe măsură ce și le percepea.

Maxențiu era un bolnav prea adevărat, dar, cu grija de a-și ascunde boala, adăoga suferinței și ipocondria. Avea negreșit de ce să teme cu prima, dar teama preceda mereu și înmulțea răul.

Azi, cași în toate zilele Maxențiu rupsesse fișa de calendar cu regularitatea unui om de afaceri înainte de a începe munca sa laborioasă. Întâi igiena exterioară: baia, masajul... toate cu precauțiuni și doze după zile și anotimpuri până când își recompunea chipul descompus cu care se scula. Apoi cealaltă igienă la interiorul aceluiași trup. Pentru el acel interior era accesibil. Nu-l vedea așa cum vede hirurgul un trup deschis, îl vedea cu un fel de facultate tactilă, cașicum pe fiecare parte a trupului sensibilitatea îi desvolta mii de ochi întorși înăuntru. Chiar în somn urmărea ceea ce se petrece acolo ca o veghe răbind prin întuneric. Doctorul, credea Maxențiu, — știa puțin lucru, nu cunoștea decât procesele mari, evidente ale boalei. El însă știa orice tremurare de fibră, știa legătura prin care aceea fibră va duce rezonanța spre alte centre și deacolo la sfânta sfintelor — Plămânu! — acolo unde totul converge pentru rău și pentru bine. Orice vibrație avea acolo ecouri mici, iar uneori gălgâieli de ape care puteau deveni cataracte. Erau acolo aluviuni și diguiri, tot felul de chinuri, pe care Doctorul le reduce sumar la: — Azi avem în stânga un suflu cam cavernos! Erau în adevăr acolo caverne și abisuri, și precipitări de ape roșii și scocuri și vaduri, pe cari Maxențiu ca un turist tragic le vizita cu deamănuntul, în fiecare zi pe alte climate. Pe acalmii înșelătoare sau pe tempeste înăbușite. Le străbătea cu precauțiune, păzind ușor, vâslind cu rame noi, pentru a-și cârmi printre ele viața.

Dar grija mare era ca totul să rămână acolo în subso-luri, ca nimic să nu evadeze. Febra ar fi vroit s'o împedice de a trece la termometru; un acces de tuse mai tare putea fi o primejdie vădită oricui. Mai ales să nu i se urce în gâtley gustu acela de sânge; un firicel sau un coagul mic pe care să trebuiască să-l înapoieze penibil la surse, sau să-l păstreze chinuitor în valvula silnică a gurei, sau mai teribil încă să-l strecoare în batistă fină de olandă, cumplit de albă, cu o coroană brodată în colț. Acel firicel, acel coagul puteau aduce după ele marea surpare, năruirea apelor și rostogolirea rocelor de sânge, primejdie care se aținea gata și pe care Maxențiu o purta eroic în el.

Doctorii! Ce știa! Ce puteau! La început nu vroise să

întrebe pe niciunul, apoi mersese la ei ca un client oarecare necunoscut și i se spusese cu indiferență adevărul. Acum consulta profesorii mari care respectau dorința lui de discreție. Îi spuneau adevărul cu precauțiuni, îi dau sfaturile cu menajamente; nu-l puteau nici vindeca nici sili. Îl mențineau în minciuna lui către alții la care ținea așa de mult.

Nimic nu îl putea hotărî să accepte sanatoriul. Însemna pentru el a-și pune eticheta infamiei. Îi era o rușine nespūsă să se încorporeze mizeriei, să o accepte fățiș. Știa că Ada îl cumpărase pentru acel prestigiu social pe care îl avea mult puțin, și nu vrea să-l abdice. Nu vrea să fie un obiect de milă, un declasat, o medalie demonetizată.

Cât era el de ocupat în dimineața aceea când Ada îl deranja! Decum fu gata totuși, trecu în biroul mare unde i se părea totdeauna cam frig, oricare ar fi fost temperatura. Pendula — un mapemond mobil ținut de o statuă înaripată de bronz, ocupa mijlocul bibliotecii care cuprindea aproape tot peretele.

Se apropia unsprezece și el simțea acum apropierea unei mici crize. Toate semnalele erau date; fiorii cunoscuți pornise din mâini, din picioare, din coaste spre piept și acum Maxențiu aștepta să vadă pe unde vor apuca, cum se vor strecura, ce vor dărâma în drum. Își făcea calculul pentru a da acelor fiori o direcție cât mai blajină și iacă Ada, trebuia din minut în minut să vie!... O ură!... Ce vrea vrăjitoarea aceea al cărei filtru amoros îi grăbise ruina sănătății și al cărei filtru amoros nu-i mai putea da nici o înviore!... Vrăjitoarea ceea pe care îi era urât să o vadă alături și lângă care era silit să trăiască mereu fără nici o scăpare! Din pricina ei era un rob care nu putea fugi să se ascundă acolo în acele sanatorii al căror nume magice Doctorii i le plimbau pe dinainte ca pe niște lanterne fabuloase! El era bărbatul Prințesei Ada și nu putea lipsi de la postul lui! Era o firmă pe care femeia o cumpărase scump și care nu-și putea mărturisii falimentul!

La gardurile acelea, un fior nou i se strecură din ceafă în sus, un fior care acum se târa ca o reptilă spre munții tocoși ai creierului și îl înturna dela baza basinelului sacru al plămânului.

Era tocmai pe cale să obție aceea imobilitate perfectă care putea să stăvilească junghiul, când Ada intră sgomotos, urmată de Lică, pentru a face propunerea plănuită.

Maxențiu cumpărase dela desfacerea grajdului Simonian cei mai buni cai. Le trebuia un „maître-dresseur“, un fel de „Chambellan d'écurières“. Ada îl aducea.

La vederea lor Maxențiu simți o durere ascuțită prin occipital, pe când o bulă grea îl apăsa pe splină; o bulă mobilă care un minut se așeza mai bine și îi lăsa respirația liberă și alt minut împiedica aerul să treacă prin sifoanele parca îngustate ale pieptului, așa că respirația nu-și putea ridica supapele.

Așa dar, femeia alergase încălzită prin tot orașul și gășise în uliță amantul ales tot depe uliți!

Văzându-i înaintând spre el, i se turbură sângele. Nu iubea pe Ada; nu era gelos! Era pe semne urma a acelei mișcări atavice de indignare masculină în astfel de împrejurări; era apoi mânia de a se fi turburat și grija de a-și opri turburarea.

Lăți pe dinții rari buzele violete și ochii cu pete galbene îi închise ca să se aperse de vederea lor supărătoare... Mizerebila! Dece nu-l păstrase ascuns ca să nu-l vadă, ca să se poată face că nu știe!... Poate că vrea înadins să-l omoare și să rămână cu cellalt, de aceea da lovituri de teatru!... Întra așa deodată la el cu țingăul, ca să provoace vre-o catastrofă!

Ada în tailleur clasic ca un costum de călărie, dacă nu ar fi lipsit culoșii și jupa nu ar fi fost scurtă până la genunchi, cu gambele subțiri încălțate cu cei mai fini ciorapi, prin care părul brun se vedea cași pe piciorul gol, cu un feutru alb pe părul negru tuns scurt bătește, cu ceafa rasă și cercei lungi de perle, care jucau suspect pe

gulerul bărbătesc de pichet alb, înainta cu un pas agil care suna distinct cum suna castagnetele pe parchet, un pas sigur care exaspera pe Maxențiu, ale cărui tălpi în pantofii albi fără tocuri, — pantofi de sport, — păreau tălpile unor patine care se infundau și lunecau totodată pe nisipul fierbinte și mobil al covorului.

Svelt în spatele Adei, și așa de aproape că umărul lui atingea ceafa ei vânăta de tunsoare, Lică surâdea, cu pliscul deschis, gata de fluierat.

Văzându-i așa de aproape, Maxențiu avu un imbold să ridice mâna și să lovească obrazul arămiu al femeii, obrazul proaspăt al haimanalei.

Rezemă atunci pe lemnul rece, lucios al biroului, o palmă fierbinte care parcă se lipea.

Lică se uita mereu la Maxențiu cu ochi strânși, cel stâng mai mult. Nu îl sfida, dar își reamintea scena întâlnirii pe Bulevard.

Lui Maxențiu i se păru că Lică gândește:

— „Iată-mă! Eu sunt loctiitorul, amantul, și viu să mă așez confortabil în culcușul tău de cadavru viu căruia îi vom face în curând un sicriu“. Așa i se părea lui Maxențiu că gândește Lică.

— Cine e nemernicul ăsta și ce voști aci? spuse în minte cu glas violent Adei.

— Ce dorești, Ada? articulă cât mai moale ca să nu se sdruncine. Ada făcu scurt prezintarea.

— „Imi pare bine, Domnule!“ — zise Maxențiu cu precauție întinzându-i o mână transparentă.

— E dus pe copcă! — gândea sumar Lică. Ada băgă de seamă ce rău arată bărbatu-su. — „Ce Dumnezeu are!“ se întrebă. Dar n'avea timp de pierdut. Profită chiar de aceea indispoziție și spuse dintr'odată tot ce avea de spus, cu glasul ei strident, în fraze scurte și repezi, care se prindeau una într'alta ca inele de oțel și făceau un lanț care gătuia pe Maxențiu.

Minciunile, nepregătite dinainte și pe care nu se jena să le improvizeze în fața lui Lică, se succedau precise. Lică le prindea din treacăt cu îndemănare pentru a fi pus la punct și admira ca un cunoscător talentul Cuconiței.

— „Nina, care știa că avem nevoie pentru grajdurile noi de o persoană de încredere, ne-a recomandat pe D-I Petrescu. D-I Petrescu e mare cunoscător de cai și fost ofițer de cavalerie... D-I Petrescu consimte să ia direcția, dar își rezervă alegerea orelor de antrenament... Dealtfel deocamdată e vorba numai de instalat și de organizat... Nina a fost foarte drăguță că n'a uitat înainte de a pleca la Paris... și D-I Petrescu a fost foarte amabil, că n'a uitat nici el... De altfel pe domnul Petrescu nu îl cunoaștem acum întâia oară... Ți-aduci aminte?... În ce privește caii, n'are nevoie de nici o recomandatie!“

Așa dar, nerușinata pomenea de acel incident! Maxențiu se simți cuprins de turie. Vestigiul al demnității, dar mai ales ofensa dureroasă adusă slăbiciunii lui fizice. Cum brațul liber și-l simțea greu, îl crezu puternic. Ar fi vrut să ridice cu el un obiect masiv și să arunce în cei doi. Intinse brațul și lovi capacul călimărei imense, care țacăni. Rușinat de stângăcia gestului, pipăi cu o mână tremurătoare de orb, biroul, și se rezemă și cu palma ceasta. Cealaltă pe care o ținuse până atunci prea apăsată, îi furnica. Avea astfel o atitudine care lui Lică îi păru foarte distinsă.

Ada vorbea încă!... Ce mai vrea?... Maxențiu nu mai auzea și ar fi trebuit să audă. O pânză subțire ca de pauienjen i se așezase pe urechi și ar fi vrut s'o ridice de-acolo delicat ca pe o portieră diafană.

Prin țesutul ei transparent sunetele se difuzase și rar câte un cuvânt se prindea în mreaja auzului.

Trebuia să-și strângă vinele subț frunte, să le întindă apoi... vinele similit, care stau acolo la suprafață vizibile, așa de rău apărate de epidermă.

Nu răspunse nimic. Păru tăcerea afirmativă, a unui personaj sobru și corect, extrem de corect în pyjamaua de duyetină marron, încheiată sus peste cămașa de mătase, cu

gâtul înfășurat artistic în fularul de mătase alb, cu încălțăminte și pantalonii de tennis; o jumătate de tualetă elegantă de dimineață. Peste umărul Adei, Lică îl privea cu un fel de respect. Aceea stimă a bărbaților pentru omul pe care îl vor înșela. Ciudată simțire masculină care face ca la un anume moment necazul lor în loc să cadă pe soț, pe rival, pe tiran, lovește femeia care riscă și se expune pentru ei. Fie că Ada băgă de seamă unda de furie a lui Maxențiu, fie că simți lașitatea celuilalt, fie că numai își văzu de meșteșugul ei femeesc, avu o bruscă întoarcere: — Dealtfel D-I Petrescu nu va face nimic fără să te consulte! — zise.

Maxențiu se înclină. Audiența era terminată. Lică cu mișcarea lui obicinuită se întoarse pe călcăie pentru a ieși înapoia Adei. Deși întrevederea fusese scurtă era bucuros că s'a sfârșit. Negreșit și Ada și el erau bine decisi ca raporturile cu Prințul să fie cât mai rare. Pe Maxențiu însă îl amăgise cuvintele Adei: — „te va consulta!“

Maxențiu avea și el singura dorință să nu mai aibă în fața ochilor pe acel țingău sprinten, sănătos, și era trudit acum de ideea că va avea mereu deaface cu el. Un nou canon se isca în biata lui viață. Dar nu avu timp să-și mestece amărăciunea.

Răul lui acum numai era acolo unde îl putea urmări și păzi. Tot, trupul îi era amorțit: o anestezie anume pe care o cunoștea dealtfel. Numai fruntea îl durea ca o bubă. Știa ce urmează; durerea cea mare, cea ca junghiul unui turoncul copt, subț coastă în stângă la basinul vieții care pentru el nu era inima, ci plămânu.

Prin plămâni omul era sau nu era fericit... Și Doctorul care spunea: Nimic nou. Avem acelaș suflu cavernos sus în stânga și opacitate la vârf. Precauțiuni mari!... Aer... Sobrietate... supraalimentație și... Leysins... Leysins! Atăta spunea Doctorul despre chinul lui cel mare.

Maxențiu se propti și mai tare în mâini. Picioarele păreau a patina pe nisipul lunecos al covorului și biblioteca în fața lui era un orizont nestabil. Amețea. Se lăsa ușor într'un totoliu. Nu se mai gândia nici la Ada nici la Lică. Aștepta să vadă dacă prințul Maxențiu va mai fi a doua zi în viață... Prințul Maxențiu pe care Maxențiu oficosul îl iubea mult... Maxențiu bolnavul, singura ființă pe care o iubea prințul!

...Dacă va mai trăi, sau dacă îl va îneca un val mare, care îi va umple pieptul, gâtul, gura și îl va sufoca, pe când pete rușinoase vor necinsti covorul scump, parchetul strălucit, ori pantofii imaculați și pantalonul ca un crin.

...Dece oare subordonase Ada brusc pe noul ei favorit soțului uricios? Văzuse un minut ridicându-se răsbunătorul înapoia snobului bolnav, și corect. Ada nu era fricoasă, totuși stafia proiectată de ființa lui Maxențiu, era așa de urâtă că se putuse speria. Nu! Ada lucrase simplu după temperamentul ei. După ce obținuse toate avantajile pentru Lică, întruntând pe Maxențiu, vroise să corecteze acel a-front, nu pentru el, ci pentru propria ei îngâmfare. Ca nu cumva tânărul aspirant să uite, că e servul ei și să ia un prea mare avânt. Vrea să-l predomine așa cum vrea să predomine tot, să-l aibă ca uneltă mlădioasă; să poată la nevoie speria pe Lică cu Prințul, cum sfida pe Maxențiu cu cellalt.

Avea nevoie de bărbați, dar nu putea suferi stăpânirea lor. Se vedea stând la mijloc pe scândura unei „basculi“ la capetele căreia se ridicau și se lăsau cei doi după voia ei. Se mai gândea și la leafa ce trebuia fixată lui Lică. Nu o vrea prea mare ca să nu scandalizeze pe Maxențiu, ca să nu dea prea mare independență lui Lică și pentru că faimoasa era avară. Se mai gândia la caii care vor costa foarte scump, la premiile pe care le va câștiga grajdul ei, la cursele pe care le va alerga ea singură; așa că mergea foarte încet dealungul „hallului“ alături de Lică, fără să-i vorbească. Ada nu era de fel liric. Gândurile ei practice erau totuși în felul lor gânduri amoroase pentru Lică.

În dreptul scării se opriră: — „Nu pot primi postul: —

spuse Lică scurt, cu piciorul pus pe întâia treaptă. Ii sărută mâna grăbit și cu pasul lui sprinten scobori scara în fugă.

Ce însemna refuzul lui? Ada se roși de mânie și de părere de rău. Abia prins mierloiul scăpa. Dece?

În adevăr dece? Simțise Lică că e vorba de robie, ceea ce nu putea suferi! Avusese cumva vre-un scrupul? Nu! Băgase de seamă că nu e vorba de un chilipir, fără osteneală, așa cum dorea el? Sau poate mediul acela nou, înainte de a-l cuceri, îl speria.

Acolo în fața omului galben, femeia negricioasă nu-i mai aprinsese cu ochii ei ca deunăzi și toată parada aceea de vorbe late: organizare, grajduri...!, îl plictisea. Ii plăceau lucrurile deagată. Nu calculase nimic, dar avusese înfuiția unor piedici. Cum însă era bine făcut pentru slujba vieței și avea mișcărilor spontane bine adaptate, gestul lui îl slujise. Ada nu era femeie să se lase bătută. Văzuse că

trebuie să slăbite frânele cu Lică. Astfel chilipirul dorit i se pregătea trubadurului. Deocamdată Lică fugise numai pentru că era capricios și pentru că îi era grabă să se vadă în aer liber. Nu-i plăceau încă palatele. Ce avea să mai fie, avea să se vadă. Ajuns pe trotuar, șuieră lung, înviorat. Se uită, în sus unde era albastru, în jos unde se aplecă să ridice o crisantemă pierdută de cineva. Iși aminti cu plăcere de norocul ce dase peste el, cași cum nu ar fi stricat totul cu refuzul lui. Cu sfârleze mici potrive firele lăncede ale crisantemei și porni să povestească Lici aventura și să-i dea floarea. — Biata fată! — își zise în gând, cași-cum i-ar fi făcut vre-un neajuns de care vrea s'o consoleze. Biata fată! — și înfundându-și pe ochi feutrul desmierdă cu umărul vestonul la o cuconiță nostimă, care aderă!

Hortensia Papadat-Bengescu

„Matisse veut me faire croire qu'il a une âme..“
(Dintr-o dispută religioasă în Franța)

Pentru MINI (autoarea Trupului Sufletesc)

din partea

D-lui Aurel (pururea însetat după Sufletul Trupesc).

Indrăgostită de Cetatea Vie în care fecioarele despletite ale vremii noastre vi-au atras privirile curioase, nu știu, doamnă, dacă ați aflat de cea mai nouă schiță veselă pe care nemuritorul Caragiale a transmis-o literaturii românești prin spiritismul unor mari financiari din București. E vorba în acea schiță de bucuria unui băiat de popă de țară care de la școala normală trimite bătrânului carnetul de note al primului trimestru, adăugând lămuriri cam în felul următor: „Zadarnic, tată, m'ai ocărat prin bătătura casei și m'ai alungat cu toiagul bisericesc, înjurându-mă că n'am niciun caracter. Profesorul meu cel mai aspru a scris el cu mâna lui, colea, în carnetul de note, precum poți vedea însuși: „Caracter infect“. Așa că o fi el infect caracterul meu, dar cel puțin îl am!“ Asemeni fecioarele de popă — care au citit desigur „Fecioarele despletite“ — mă găsec, doamnă, în cruda situație de a alege între „suflet infect“ pe care mi-l descoperă d. M. Ralea, specialist al Inconștientului la Universitatea din Iași, și între lipsa totală de suflet, formula elegantului nostru gâde, d. E. Lovinescu. Toată această dilemă îmi vine dela romanul „Omul descompus“ (Ed. Ancora pp. 240, lei 60). El a produs o seamă de nenorociri. D. Ralea, poporanist idilic, din pricina acestei cărți umplută cu destrăbălări și nerușinări reci (cum se cade să fie o operă care nu vânează pornografia pentru pornografie), declară că va reveni la „Paul et Virginie“, dela care credem că n'ar fi trebuit niciodată să se depărteze; iar d. E. Lovinescu afirmă la un diapazon prea binevoitor că „sub o formă atât de rafinată lipsește esențialul, sufletul poate, cu legile și problemele lui“. O! De ce nu suntem în evul-mediu, când se știe, numai animalele și femeile n'aveau suflet!.. Citese acum pentru a doua oară, cu aceiași pasiune, cu aceiași

voluptate „Fecioarele despletite“, în care, scumpă doamnă, dovediți și descoperiți la tot pasul, organele și funcțiile trupești ale sufletului („Mini azi nu vedea, ci pipăia cu ochii...“ p. 22) și mă'ntreb: Dacă suflet n'am, cu ce oare am putut înțelege psihologia (cam prea vorbăreață, ca orice psihologie) a lui Mini, cu ce oare am putut intui destinul atât de voluptos al Lenorei Halippa, cu ce am gustat perfida otravă a mixturii Mika-Lé? Căci înțeleg perfect — și tocmai cu acel „caracter infect“ — această minunată creație: „Mimi se întrebasese: ce fac? și deslușise acel proces de emanațiuni și dizolvări ale sufletului în corp, cum și acele efluvii dinăuntrul vieței în afară, încă imponderabile, dar care vor forma cândva o chimie nouă în noimile inseparabile ale trupului sufletesc și ale celui de carne“ (p. 23). Nu, scumpă și prospicească doamnă Mini, trebuie să am și eu ceva, chiar dacă ar fi să adoptăm psihologia carteziană și să fiu identificat pisică! Jurați d-voastră, locvace d-nă Mini, maestră și doctoresă transcendentă, iscoditoare a Trupului Sufletesc, că există și *contrariul* lui, există Sufletul Trupesc, care apare în linia sinuoasă a destinului, chiar când refuză limbajul psihologiei livrești, care se vadește în faptele consemnate ale insului, chiar fără maioneza frazelor explicative. Altă scăpare n'am, scumpă doamnă! Și cum nici Frank Wedekind care încă din veacul trecut a pus pe Lulu să țipe: *Fleisch ist Fleisch — mit sein eigener Geist!*“, și n'a convins la noi încă pe nimeni — vă implor, arătați dv. în primul roman pe care îl veți mai scrie, cu psihologia dv. fermecătoare — chiar cu un exces de psihologie — ca o infinită și pururi surprinzătoare cădere de stele, existența concretă a Sufletului Trupesc! Ca un șarpe fără suflet devenit femeie, vă va săruta recunoscător mâna învietoare.

p. conf. F. Aderca

POISSY

Orășel de oameni înțelepți și cu un singur idiot

În cimitirul orășelului Poissy, din sudul Franței, paznicul de noapte auzise o detunătură de revolver, puternică și apropiată, spre colțul de teren pe care primăria îl vindea mai eftin nevoiașilor jalnici.

Nu se simțea încă aburul dimineții cu toate că de vre-un stert de ceas cocoșii se văitau prelung.

Paznicul ar fi vrut să intre în Cimitir printr-o porțiță laterală pe care o cunoștea bine și pe care ar fi dibuit-o pe întunec, după balamalele ruginite mai mari, mai groase decât toate s petezele gardului și după clanța beteagă legată cu un fir de stoaară pe care ar fi rupt-o numai cu un deget.

Avea la el o cutie neincepută încă de chibrituri, apoi crescuseră în dreptul porții doi lilieci așa de inciorchinați de flori că n'ar fi putut greși drumul.... totuși rămase pe loc. Nu-i lipsia curajul, cu două zile înainte intrase într'o magherniță unde se furisaseră trei spărgători. Să te lupți cu cei vii era meseria lui. Pentru asta guvernul trecut îl răsplătise cu două grațificății și o decorație. Dar cu umbrele! Făpturi din altă lume, prea aproape de rai sau de diavol. Paznicul socotea mai prudent să uite focul de revolver și să ceară voie soarelui să intre în cimitir pe poarta cea mare prin care se descărcau dricurile.

Abia se desenau siluetele întunecate de copaci rânduți și case răslețe pe fundul luminat pieziș al cerului, când un țipăt fioros și desușiat stărni cimitirul. Țipătul barbar, omenesc, jalnic și desădăjduit se prelungia ca mânat de un vânt puternic, către aleea principală.

Intr'acolo se repezi paznicul și se pironi în fața porții mari și a unei femei răstignită pe grilaj, cu părul despletit și capul dat pe spate.

— Hei tu de colo, ce te-a apucat femeie să urli așa?

— Domnule sergent, ceva oribil... un om înfundat într'un mormânt.... e tot plin de sânge.

Paznicul o opri cu o injură printre dinți: știa și el că ceva neobișnuit trebuia să se fi petrecut în cimitir.... auzise focul de revolver, dar oricum, un bărbat are tact, nu țipă așa ca să scoale tot orașul, un bărbat nu hoinărește noaptea cu morții, așteaptă cel mult lumina zilei ca să încheie un proces-verbal.

— Ești afară de acolo!

— E încuiată poarta... abia îngână femeia clănțănind dinții....

— Atunci pitește-te lângă stâlp, și așteaptă.

— Dacă vine mortul după mine?

— Sunt eu aici o asigură paznicul care, liniștit, cu un picior înainte și mâna dreaptă pe centuron luă o închipuită și sinceră poziție de așteptare.

A doua zi. grupuri de bărbați și femei conturau unghiurile de străzi înguste, împiedecau intrările în cafenele și cofetării, forțau trăsurile să mearga în pas și să ocolească, la tribunal procesele întârziu, la primărie sfatul fusese amânat. Magistratii, consilierii, toți funcționarii, negustorii, băeții de pravălie și femeile, toate femeile treceau din grup în grup în chipul călătorilor ce traversează vagon după vagon până să-și reia locul pe care îl găsiseră dintru început.

— Ați auzit?

Da... bietul Jacques... l-am văzut eri... n'ai fi zis că avea de gând să se omoare, era liniștit și spunea că ar fi vrut să scoată moltonul din palton ca să-l transforme în pardesiu.

— Se împlinesc tocmai șase luni de când își îngropase nevasta, lămuria un antreprenor de pompe funebre.

— L-au găsit într'un lac de sânge pe mormântul ei, adăoga un băiat cu părul lăsat în plete.

O domnișoară cu voal pe obraz și gușă, perniță fragedă pe un guler înalt de modă veche își părăsise cele două odăițe curate, proaspete, papagalul, pisica și broderia ca să vorbească unui ofițer brun de curând venit în garnizoană.

— Sufletul, domnule Locotenent, se dăruiește odată, aici nu se cumpără, nici nu se vinde. O bijuterie de preț pe care nu poți s'o porți la tine. Darul acesta al sufletului, Ménard îl făcuse nevastei lui. Când Dumnezeu a chemat-o la El, Ménard a trebuit să moară pentru că fără suflet nu putea să trăiască. Nu uitați că el era născut în Poissy și mama mamii lui era tot de aici din Poissy. Suntem îngroziți de ce s'a întâmplat și totuși lucrurile nu s'ar fi putut întâmpla alt-fel.

Locotenentul nici n'a răspuns, nici nu s'a mișcat din loc. În urma domnișoarei a căzut un ac mic de păr cu care fusese prins voalul. Ofițerul rigid nu s'a aplecat să-l ridice.

Doi logodnici visători, palizi, plini de teamă, stau rezemați de zidul catedralei, acoperind cu trupurile lor baza unei jumătăți de coloană de marmoră albă, veche, ruginită par'că. Nu vorbesc dar se strâng din ce în ce mai aproape. Peste drum de ei, la o baracă de scânduri putrede și geamuri sparte aușe în litere mari anunță: „tragica sinucidere a unui octogenar“.

În spatele lor, umbra lui Jacques Ménard cu feasta capului sfărâmată se lungește în vaetul clopotului pe zidul cenușiu și aspru al catedralei până sus, sus pe cupolă, pe cruce.... traversează aerul, dincolo de atmosferă, mai sus.... logodnicii ridică ochii, se lipesc mai mult de zid și se strâng mai tare de mână. Foiletonul provincial, sentimental, eteric se desfășoară înaintea lor și gurile prind să suradă extatic: clopotele cari sunau înfundat pentru moarte și drum de cimitir se schimbă pe timpanele tinere în sunete argintii de binecuvântare a vieții și a dragostii.

Pensionul din orașul Poissy avea numai șizeci de e-leve, fetele oamenilor mai înstăriți din district. Purtau toate fileuri de ibrișin cafeniu pe cap și șnururi de mătase albastră împrejurul mijlocului. În ziua aceea, cele mari au scos po-doaba de pe șorturi, s'au rezemat de zidul capelei și au ascultat în grupuri clopotul bisericii îngânând clopotul de bronz al Catedralei. Supraveghetoarea care ieșise în oraș după târgueli mărunte și care așa, fără nici o curiozitate se oprise să vorvorbiască mai cu toată lumea, s'a mirat la întoarcere că între zidurile înalte și austere ale școalei de maici, părea să se repete aidoma viața din afară.

Nu era departe de pension nici comunitatea primară. O după amiază întreagă curtea ei a vuit de bum-bum. Trei sute douăzeci de Jacques Ménard se împușcau cu pumnul în piept, în tâmple, în șolduri, de cel puțin trei sute douăzeci de ori pe minut. Cel mai mic dintre ei, lung de o jumătate de metru împingea cu sila într'o moviliță de nisip, cățelul directorului, condamnat de un escadron să moară pe mormântul soției lui.

Jacques Ménard coborâse în fiecare din locuitorii orășelului Poissy.

Dacă pentru cei tineri sinuciderea lui devenise subiect de joc sau de roman pe care visa oricare din ei să-l trăiască, pentru cei mai în vârstă fapta lui Ménard prin ea însăși era tot așa de incoloră ca apariția unei cărți de Fizică în Capitala Venezuelii. Nu faptul că Ménard murise făcuse pe toți să se strângă pe străzi sau în cafenele, ci faptul că un locuitor al orășelului Poissy se omorâse. Ménard, nu era Ménard ci locuitor al orășelului Poissy. Greșala lui Ménard devenia ast-fel greșala orașului. Dar nu se săvârșise nici un păcat. Ménard, cu toate că botezat catolic, fusese mai întâi servitor credincios al preotului Catedralei Poissy, iar acesta la rândul lui avea să implore iertarea nu Judecătorului Christos ci Domnului Iisus din Poissy.

În teiut acesta, numele, fapta, credința se reduceau la Poissy.

Se cheltuse cu doi ani înainte trei milioane pentru ridicarea în marmură neagră a unei statui reprezentând pe Fiul Mariei cu un glob de bronz în palmă și o stea de aur pe glob. Steaua era firește, orășelul Poissy.

În atară de statue nimic în oraș n'ar fi putut să fie

schimbat. De s'ar fi luat primăria și s'ar fi pus în locul grădinei publice și grădina publică în locul grajdurilor comunale, aspectul orașelului ar fi rămas același.

S'ar fi putut clădi șiruri de case sau focul ar fi distrus cartiere întregi, oricine ar fi recunoscut Poissy. Erau atâtea mădane cu cenușe și gunoaie că zece în plus n'ar fi adăugat nimic nou: Caleidoscop ciudat, care schimbând figurile rămănea același, construit mereu din elemente la fel de uniforme și la fel de banale.

Și totuși orașelul avea ceva prețios, ceva mic, recunoscut de toți locuitorii; numele lui, o valoare specială, intrinsecă, în afara posibilităților oricărui alt oraș din lume.

Iată de ce în Poissy nu puteau fi decât oameni credincioși, fără păcate, cinstiți, cumsecade, în Poissy nu puteau fi hoți, trădători, nu erau cerșetori nici oameni betegi.

Cine nu știa că fata lui Lambert invitase în seara anului nou pe fiul lui Lipens să danseze și cu toate că nenorocitul avusese amândouă picioarele retezate în război, fiul lui Lipens a dansat nu ca orice parizian ci ca orice dansator elegant, ușor al orașelului Poissy. În ce alt colț de lume s'ar mai fi putut vedea minunea aceasta?

Două zile după înmormântarea lui Ménard, a venit în orașel un om ciudat, tânăr, prost îmbrăcat, cu figura brăzdată și cu tot capul chel, cu picioarele strâmbe și brațele lungite până la genunchi, un idiot care îndrăsnise să intre descheiat la haină prin bariera cea mare. Spunea că era nepotul lui Ménard și venise pentru moștenire. Toată lumea știa că bătrânul lăsase averea întreagă comunei: Avea să se clădească un dispensariu cu trei etaje, o fântână cu inscripție, o sală de cinema otomat cu loc pentru orchestră.

Dar idiotul vorbea mereu, mereu și nu asculta pe nimeni.

-- Cine nu mă cunoaște?... am fost aici în oraș, până acum doi ani, până când unchiul meu Ménard m'a dat afară într-o zi de toamnă și de ploaie, într-o zi când a găsit pe nevasta lui pe tante Sophie în odă cu receptorul tânăr dela circumscripția de peste drum.

— Știa și nevasta librarului că mătușa mea Sophie se întâlnea cu receptorul și beau cafeaua și mă puneau pe mine să le păzesc ușa. Nevasta librarului nu știa nimic.... putea să jure că nu știa nimic.... idiotul era necuvincios....

— Eu sunt acela care am scăpat pe Durand dela moarte, știți bătrânul Durand care a fost primar... zicea că știe să înoate și el nu știa să înoate.... pe atunci unchiul meu, Ménard era tânăr. Durand a venit acasă la noi și i-a eșit înainte mătușa mea Sophie și de atunci unchiul meu n'a mai fost sărac, dar Durand îi dădea bani mătușii Sophie și mătușa Sophie lui unchiu Ménard!... Știe și părintele André, unde e părintele André?...

Numele preotului din Poissy în gura unui idiot.... a unui venit din afară. Trebuia numai decât chemat primarul.

— Eu am mai fost aici dar unchiul Ménard zice: rămâi la mine că-ți dau două zeci de franci și eu zic e prea puțin și el zice n'am mai mult și nu pot să trăiesc singur și eu zic...

Primarul a pipăit o hârtie de o sută de franci, a dat-o idiotului, l-a suit cu el în trăsura și l-a scos la barieră. Nepotul lui Ménard surâdea. Ce om bun primarul, a vorbit frumos cu el și l-a rugat politicos să se închee la haină!

După ce au trecut bariera, primarul a spus idiotului:

— Dumneata nu ești nepotul lui Ménard, ia seama, nu ești nepotul lui Ménard, ai înțeles?

Idiotul rămâne singur, aiurit, în mijlocul șoselei. Din ce în ce vede mai mic, mai neclar spatele lat și negru al primarului.

Apoi, decodată, o lovitură între omoplați, ascuțită, puternică, dureroasă îi luă și auzul și vederea.

Când s'a deșteptat, un preot, abatele André, îl ștergea cu o batistă pe frunte.

— A! Dumreata ești... bălbăi preotul...

— Nu sunt eu nepotul lui Ménard, nu sunt eu... altul e.....

Așa, schiopătând, cu spatele strivit și coastele frânte a plecat singurul idiot din orașelul Poissy.

TICU ARCHIP

REVISTA CARȚILOR

RAMIRO ORTIZ, *Italia modernă.*

Cercetător serios și asiduul al problemelor de erudiție, D-I Ramiro Ortiz e în același timp un literat, ba chiar și un poet, care pune aceste atribute în slujba documentelor și prezintă studiile sale într-o proză lirică.

Astfel, anume controversă Dantescă, sau unele amănunte medite asupra lui Leopardi, în loc de a fi catalogate cu un ochelar arid și sumar, capătă o vivacitate apreciabilă prin intervenția subiectivă.

D-I Ramiro Ortiz nu scutură grav și posac praful obiectului arhaic; gropar entuziast, redă contur poetic acestor oseminte.

Astfel, parcursul devine mai puțin solemn, dar mai accesibil. Trecutul pentru a se perpetua nu are nevoie numai de soldați aprigi, ci de cavaleri, cari pe mânica armurei să lege o panglică în culorile *Beatricei*. D-I Ramiro Ortiz este acest cavaler.

Aparținând totodată Italiei și României, prin situația, cași prin situarea sa intelectuală, poartă un interes constant și deopotrivă celor două literaturi.

Volumul său din urmă *Italia modernă*, publicat direct în românește, conține studii menite să informeze și să îndrumeze opinia noastră asupra celor mai recente fapte literare din Italia. Pentru acest subiect de actualitate D-I Ramiro Ortiz părește lirismul și atacă problemele vii cu mai multă, agresivitate, ceace dă volumului său o factură în același timp mai critică ca fond și mai obiectivă ca mod de expunere.

O mare parte a volumului e ocupată de privescerea social-literară a curentelor și subcurentelor create în Italia în epoca agitată, care a precedat și urmat războiul. Acest material în plină fierbere și forțamente amalgamat D-I R. Ortiz ni-l prezintă în chip plastic cu aspectele sale concrete și cu exemplificări și comentarii abundente, ceace ne dă un document valabil al publicațiilor și scriitorilor, care au frământat opiniile și metodele literare cele mai recente.

În aceste curente, vânturate proaspăt de pasiuni și fluctuații, D-I Ramiro Ortiz reușește a tăia drumuri de călăuzire și a face disocieri și delimitări. Oferă astfel lectorului profitul unei perspective bune, pe care i-a îngăduit-o distanța dela care a luat parte la aceste făptuiri, distanță care i-a permis să cuprindă spectacolul din miezul și totodată dinafară lui.

Un studiu asupra lui Carducci ocupă partea a doua a volumului. Carducci ne este înfățișat într-o poziție bine prinsă între glorie și luptă; în arenă încă, dar gata a se urca pe pedestal; cu fisionomia lui totodată violentă și senină, combativă și clasică, actuală și perenă.

Aceste aspecte și frământări literare ale Italiei imediat contimporane, interesante în sine din atâtea puncte de vedere, ne îndeamnă să le raportăm la mișcarea social-literară a propriei noastre actualități, ne îndeamnă la deducții și inducții, la stabilirea de concordanțe și discordanțe ale problemei *simultaneității*.

E. LOVINESCU

LUCIAN BLAGA: *Daria*, dramă în 4 acte (Edit. „Ardealul“, lei 50 pag. 155).

Locuind într'un castel de cristal, în care toate fetele vecurilor sunt reprezentate prin câte un simbol, Lucian Blaga nu poate fi explicat, judecat și prețuit, numai după o pagină de critică, de poezie sau de teatru. Atât de variat, atât de cinstit față de însușirile lui, cărora — pe cât e omeneste cu puțință — nu le îngăduie nici o slăbiciune și nici o măgulire, autorul trăește și produce într'o liniște prielnică, în vreme ce toate animalele zoologiei noastre tipografice, umplu atmosfera țării cu diferitele lor graiuri actuale. Lucian Blaga e unul dintre foarte puținii scriitori ai noii generații — doi sau trei — care spun ceva autentic, cu tot riscul.

Iată de ce nu vom scrie despre „Daria“ altceva decât că e povestea unei femei nefericite, din prima tinerețe până la maturitate. Destinul e pus în planul al doilea, în planul întâi apare mecanismul sufleteș diformat, energia, „refulată“ de timpuriu, a sexualității ei. Piesa e o mlădiță artistică a marelui trunchi ideologic și moral datorit turburătorului doctor Freud. Tragică într'adevăr e numai Daria, și redată tragic; aproape toate celelalte personaje ni s'a părut că au ceva caricatural, ceiace artisticește, nu era poate necesar. Dar tot e prea de-asupra gustului dominant în comitetele teatrale de scriitori sau în cele de actori, ca drama freudiană a d-lui Blaga să fie azi înfăptuită scenic. Până la o prețuire teatrală mai precisă, ne mulțumim s'o integrăm în activul preocupărilor intelectuale și patetice ale poetului.

LUCIAN BLAGA: *Fapta*, joc dramatic în patru tablouri și *Invierea*, pantomimă. (Colecția „Cartea Vremii“, Edit. Fundației Principele Carol, lei 20, pag. 110).

În *Fapta* găsim aplicată dramatic, *terapeutică* lui Freud: o acțiune care destinde resortul anormal încordat al sufletului. Personajile, spre deosebire de cele din „Daria“, sunt mai puțin realiste, și deci înzestrate de autor cu mai multă putere de sugestie. Unele sunt de-dreptul expresii tipice din cele mai isbutite ale creațiilor sale dramatice. Apariția celor 10 bărbați, figuri visate, deși mijloc dramatic foarte riscat, e o iscodire cu deosebire prețioasă. În „Fapta“ concepția lui Freud devine într'adevăr izvor de joc dramatic. Singura **obiecție** pe care o putem face e că destinderea are loc în sufletul eroului din pre-știința autorului. Crede cine vrea, adică cine e convins de *terapeutică* lui Freud. Nu s'ar fi putut oare găsi o analogie, care să ne arate concret și cu elemente în deobște admise, firescul acelor destinderi?...

„*Invierea*“ însă, fără vre-o problemă psih-analitică, e scrisă numai pentru a fermeca, și farmecă într'adevăr. Pare să fie un basm românesc, dramatizat. Infățisirea pețitorilor va convinge ușor pe oricine că autorul e un dramaturg în-născut.

E. MARGHITA: *Ironii sentimentale*, versuri. („Cultura Națională“, pag. 97, lei).

Plecând de la spiritul d-lui G. Topârceanu, E. Marghita a pus pedala mai mult pe ironia sentimentală. Ar fi căzut cu siguranță în orbita lui Heine, dacă necesitățile ziarului, unde au apărut cele mai multe din bucațile volumului, nu i-ar fi imprimat caracterul actualității. Cheia de portativ e la mijloc; toate arare ori cade jos. Nu s'a putut ridica prea sus, pentru că autoarea e o pasionată ziaristă. Iată de ce credem că volumul se va bucura de o foarte caldă primire din partea presei — ceiace n'ar fi cazul cu un Bacovia, bunăoară, sau un alt poet la primul volum, — și din partea publicului, pentru care veselia sau ironia literară a autoarei, e adevărata menire a artei.

Pildă:

STUDENȚILOR ÎN DREPT

*Făcând bilanșul, se constată
Că s'au înscris în acest an
La drept civil, penal, roman,
Mai mulți studenți ca altădată.*

*Trec pe l'această facultate,
Înăbușind suspinul'n piept —
C'avem atâți studenți în drept,
Ș'n lume-atâta nedreptate!*

B. NEMȚEANU: Antologie (alcătuită de M. Dragomirescu, profesor universitar, Edit. Casei Școalelor 1926, pag. 278, lei 55).

S'a comis o greșală când s'a pus în fruntea prezentei antologii fotografia lui Barbu Nemțeanu. Aci trebuia fotografia d-lui Mihail Dragomirescu, adevăratul autor al volumului. Barbu Nemțeanu care a avut un spirit foarte fin, și o sensibilitate pentru formele poetice inedite, ca totul remarcabilă pentru vremea lui, suntem siguri, că ar arunca în toc cu indignare această așa zisă „antologie“.

Antologie înseamnă culegerea elementelor vii din zestrea poetică, din opera unui scriitor. Antologiile merg cu vremea. Versurile adunate de d. Dragomirescu din opera poetică foarte diversă, deși relativ mică, a lui Barbu Nemțeanu, sunt caracteristice mediocrității vremii lui; prin aceste versuri el a putut publica în revistele timpului și a fost acceptat fără teamă la „Convorbiri Critice“. Original, proaspăt, viu, inventiv, *inedit* (dacă putem spune așa) Barbu Nemțeanu e în afară de această „antologie“, sortită să compromită și cuvântul și pe poet, care avusese năzuinți de artă mult mai pure și mai originale, decât ar fi putut gusta d. Dragomirescu. Sufletul lui Barbu Nemțeanu, trebuie să fie profund măhnit că din toate jocurile lui de artă, un doctor al științelor literare oferă, în această primăvară, fetelor și băeților pe care poetul i-a iubit atât, tot ce a fost inevitabil în poezia lui, Carol Scrob.

F. ADERCA

G. NICHITA, *Destrămare*, poezii.

În volumul său *Destrămare*, d. Nichita participă ca fond la emoțiile poetice curente, iar ca formă se slujește de o ritmică cursivă. *Destrămare* însă, nu se limitează numai la acest rol de a crește capitalul poetic comun, ci în unele poezii există versuri ce semnaleză o personalitate, fie ca simțire, fie ca imagină. Astfel în fața Vulcanului clasic citim: — începe lava iarăși să coboare — *prin noaptea care-o strânge ca un clește*. Cu ochii ridicați spre piscuri de munte poetul exclamă: — „spre el privirea ta din nou ție-o sui — și desvelindu-ți coaja ca un mugur — renaști“. Vers de sigur fericit. În fața uscatului Bărăgan, firește că: — „amiaza de foc se târăște ca un balaur — dar frumos: *Albinele cad pela stupuri grește de aur*“. Eternul regret al copilăriei pierdute: „subt cerul nesfârșit de primăvară“ *au aprins albe lumini castanii* cu tragedă viziune, iar: „pe urmele regretelor eterne“ *o creangă doar cu roza ei ninsoare...* pune o notă sensibilă și suavă.

Din jalea zadarnică a vremii care se scurge: „se rupe un cântec cu glas de șuvoi *pe malul genumei din mine mă-ndoi*“ imagină caracteristică iar în banalizatul Apus de soare: Lacrimi de aur se prind de boltă“ *floarea tăcerii crește involtă, rimă bogată de sens și asonanții*. Străbătut de o melancolie sfioasă cu durerea cași cu revolta ca nuanță a atitudinii lirice, respectuos cu cadențele uzuale, volumul *Destrămare* conține indicii de individualitate care s'au și realizat în poezia Vag, publicată în Sburătorul. D-l Nichita prinde din nedefinitul lor impresii de ordin mai special și le exprimă în senzații și imagini personale, realizate în forma ultimelor tipare poetice. *Destrămare* constituie deci prima manifestare a căutării de sine a unui poet și conține elementele prin care d-l Nichita apoi în Vag arată posibilitățile sale de diferențiere.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

AL. LASCAROV-MOLDOVANU: *În grădina lui naș Mușat*.

Ne răsunăm uneori prin mijloace simpliste; dacă așa vrea să glumesc pe socoteala unui om de gust, i-aș recomanda lectura cărții d-lui Lascarov-Moldovanu. Literatură anacronică sub toate punctele de vedere, *În grădina lui naș Mușat*, poate fi un paradis numai pentru autor: născocind Raiul, creatorul va fi fost mai întâi el'insuș încântat de opera pe care a făurit-o.

Aceiaș sentiment trebuie să-l însufletească, fără îndoială, și pe d. Lascarov-Moldovanu, după ce a dat trup literar amintirilor pe care a găsit de cuviință să ni le împărtășească și nouă.

Spirit literar, redus la facultatea memoriei și deci la colectarea strictă a materialului ce i-a căzut sub experiență, d. Lascarov ne oferă un jurnal, în care platitudinea și prolixitatea narativă, întovărășite de o sensibilitate ce exprimă reacțiunea elementară, quasi-fiziologică a plăcerii și neplăcerii, se răstăfă în monotone dialoguri și figuri anemice, proectate pe inventarul prozaic al notelor descriptive. D. Lascarov-Moldovanu, tradiționalist ortodox, păstrează încă neștirbită convingerea că arta înseamnă fotografierea exactă a amănuntului cotidian; crezând că individualizarea ce-o dă personalitatea e o inovație primejdioasă, se menține pe poteca mediocrității, reușind s'o ridice la valoarea unui principiu artistic.

Sertimentale sau hazlii, povestirile d-lui Lascarov se disting deopotrivă prin aceea că nu-și ating niciodată scopul; în schițele de observație, aglomerarea amănuntelor nesemnificative nu reliefează, prin stăruința lor, nici simțul elementar al descrierii artistice, iar banalitatea reflexiunilor presărate cu aceeaș dărnicie, în care cantitatea diluată ține locul calității, sunt dovada unei iremediabile paupertăți de concepție.

Sunt cărți dezolante prin cuprinsul lor; a d-lui Lascarov-Moldovanu dezolează prin lipsă oricărui cuprins. *Grădina lui Naș Mușat* e un cimitir pustiu, în care fragmentele risipite ale mumiei bătrânului Mușat nu pot măcar aminti că a palpitat vreodată viața în cuprinsul lui.

ION DONGOROZI: *Povestirile lui Conu Costaki Stupkan*.

Ca și d. Lascarov-Moldovanu, d. I. Dongorozi se alătură, prin mentalitate și procedee literare, curentului sămănătorisit. Formula tradiționalistă îi cuprinde pe amândoi, însă nivelul scriitoricesc îi diferențiază, cu mențiuni notabile pentru d. Dongorozi. Ar fi nedrept să nu le subliniem. Dacă ne-am limită numai la un principiu de psihologie elementară, d. Dongorozi devine dintr'o dată apreciabil, fiindcă ne poate incita interesul lecturii, pe care prolixitatea ilizibilă a d-lui Lascarov îl ucide între filele cărții.

Ambii acești scriitori purced, desigur, din matca bogată a literaturii d-lui Sadoveanu, o reamintim fiindcă excesele maeștrilor, chiar cele crescute din calitățile lor — nu se pun într'o lumină mai crudă decât în operele discipolilor.

Principiul generator al esteticii d-lui Dongorozi e descrierea; dar ceea ce la d. Sadoveanu e animat de elanul interior, la d. Dongorozi devine procedeu mecanic. Calitate reală, deși fără complexitate, la primul, descrierea e o insuficiență vădită la cel din urmă.

Astfel lungile povestiri geneologice ale lui Costaki Stupkan se mărginesc a ne da aspectul epidemic al evenimentelor, aburind neantul sufletesc al personajilor în rotocoalele de fum al cafelelor și al nelipsitului ciubuc al lui Stupkan: e zestrea comună, dăruită de d. Sadoveanu tuturor tradiționaliștilor minori. Pe axa acestui procedeu, d. Dongorozi suplunește analiza psihologică prin colectarea platitudinii în tomuri descriptive, reproduce mecanic replici monotone și clișee în locul observației vii — constituind din tot acest material paele cu care umple sufletul vid, de marionetă al siluetelor zugrăvite. (*Bucururi, B. nefacere*).

Și prin aceeaș concepție, d. Dongorozi, pe lângă accentul sintactic și lexic al formei, intenționat poporaniste, împinge procedeu de școală chiar până la uzitarea de inutile și reprobabile vulgarități (*torocala nopții...*). Sunt caractere superficiale și simpliste ce pun în evidență formula de curent literar.

Totuși, d. Dongorozi posedă un nerv narativ sensibil și unele calități de observație de un conturat relief, față de confratele său, d. Lascarov.

În genere, descrierea prolixă sau narațiunea întârziată subliniază fondul anecdotic al novelelor sale, în care scântea vieții ar cădea inoportun. Unele fragmente de observație realistă, umbrind un discret pesimism prin *point-a finală*, se desprind însă remarcabil din povestirile d-lui Dongorozi; astfel scena în care Fanache Gânță adoarme, prostiț de teamă, în coșar, dându-și foc din imprudență, deși venise să răsbune rușinea adulterului făptuit de nevastă cu șeful de jandarmi (*Răsbunare*); sau desgustul brusc răsărit în su-

fletul Laurei pentru amantul ei, când prozaismul împrejurărilor îi revelează mediocritatea aceluia pe care l-a iubit. (*Prima și ultima lor noapte de dragoste*).

Anecdotic și deci exterior în novelele sale, d. Dongorozi, pentru a se diferenția mai mult, pe lângă extirparea capitalor defecte amintite, are nevoie de mai multă concentrare, pentru a ne soliciți interesul chiar numai cu dinamismul narațiunii anecdotelor sale, la care-și limitează mijloacele literare.

POMPILIU CONSTANTINESCU

AL. NEGURĂ: *Sărmanul pescar*, versuri (Arad, 1926, pag. 60, lei

Chiar când vine dela hotarul țării, cum e volumul d-lui Al. Negură, închinat cum se cuvine maestrului nostru al tuturor Al. T. Stamatiad, nu putem lăsa deoparte îngrozitoarele pretenții ale meșteșugului literar. Tânărul poet Al. Negură, priu toate preferințele poetice care se recunosc în stihurile, uneori îndemănătice, pare mai curând de obârșie răgăteană. La Arad, unde poți veni în atingere cu beția instințială și orgoliul cosmic al poeziei și vieții maghiare, un volum de versuri trebuie neapărat să fie mai puternic și mai original, față de mediocritatea noastră tradițională de la Dunăre.

Pilda cea mai bună:

CRINUL

*Potir ce porți în tine tot parful
Femeilor, ce te-au purtat o seară
În ritmul cald de vals!*

Potir de ceară, —

*Când te aprinzi în nopțile cu lună,
În straturi adumbrite din grădini.*

Ești parcă un Isus printre măslini

*Când s'a rugat în noaptea depe urmă
Ca o fantomă albă 'ntre ruini.*

F. A.

A. COTRUȘ, *In robia lor*.

Poate din rezerva dar și din relativa insuficiență de ordin plastic a poetului, i s'a făcut d-lui Cotruș nedreptatea de a fi socotit ca un răsăd pus de mâna d-lui Blaga. Este eroarea unei trândăvii critice. Nu se va putea nega o similitudine de procedee și într'o anumită măsură chiar una de material sufletesc. Este o chestiune extrem de dificilă însă a distinge între influență și afinitate literară. Hotărându-ne prin fals pentru influență, rămâne să stabilim, cu ajutorul cronologiei literare, dacă d. Cotruș nu este în loc de copilul cuivā, un strămos. „*Sărbătoarea Morții*“ a apărut în 1914/15, iar „*Neguri Albe*“, deși conținând poezii scrise mai de mult, au apărut abia în 1920 cu un an mai târziu decât numele d-lui Blaga. Totuși cu toată precizia acestor date autorul care ne preocupă nu poate cuprinde locul cuvenit, printr'o puternică evoluție artistică, d-lui Blaga. Iată cum pentru istoria noastră literară influența în discuție se circumscrie dela sine în marginile unei simple supoziții. Ar trebui astfel să ne hotărām pentru cealaltă latură principală a chestiunii: afinitatea. Întrudirea însă se reduce adesea la o notă temperamentală care, rezolvată în mijloace formale deosebite, se valorifică deosebit. Dar procedeele acestor doi poeți prezintă caractere comune. Nedumerirea în care ne aruncă această constatare o risipim prin cunoașterea mediului lor de formație artistică. Singurul element comun talentului lor este cultura germană. Nici d-l Lucian Blaga și nici d-l A. Cotruș nu s'a altoit pe celălalt, ci poezia germană actuală pe amândoi.

Rob al străbunilor, d-l Cotruș este torturat de pluralitatea pe care o reprezintă. Prin sufletul său defilează spectral umbre schakespeareiene. Este aproape blazat de atâta viață consumată, depozitată în el și totuși avid de propria sa viață netrăită. „Sătul sunt de viață și flământ... flământ“. De aci o întreagă complexitate sufletească ce-și apropie căpătâiele peste contradicția lor de poluri. Pe lângă fantomele albastre ale strămoșilor, împăcarea extremelor vieții sufletești formează a doua obsesie a spiritului d-lui Cotruș. Din svârcolirea între ele se trage verbul energic al versului, dinamismul nepotolit dar și lungimile, cari în căutarea cuvântului sintetic, se târăsc penibil. De aceea, interesant pretutindeni, d-l Cotruș este de preferit însă în scăpărări scurte

Un verde copăcel...

Ca la un prieten așteptat mă uit pierdut, la el...

Și cum mă uit, orbit și beat de soare,

Aud și văd parcă prin vremuri

În fremăte prelungi titanice pădure viitoare.

Însfârșit ca o degenerare a poeziei *passivismului* național se acuză inoportun în producția d-lui Cotruș și o latură de vagi revendicări sociale.

I. VINEA: *Descântecul și Flori de lampă.*

Literatura d-lui Ion Vinea este, în genere, discreditată de entuziasmul ușurel al emulilor fără talent. De fapt, numai priceperea artistică, în măsura în care există, acordă muncii literare, peste orice formă de artă, certitudinea prețurii. Proza d-lui Vinea este o verificare a banalei constatări. Incurcat, el însuși, de multe ori în hățișul inextricabil al legilor artei sale, autorul răzbate totuși cu unica virtute a talentului până la luminișuri de realizări printre care este operă dificilă a nu cită *Descântecul*. Sunt pagini de violentă sinteză, ajunsă prin reducții operate în superfluul anecdotei, de energetică limitare a subiectului la mobilul moral.

Pe această cale, se poate crede, ajunge d-l Vinea să dea prozin sale un pronunțat caracter de halucinație. *Florile de Lampă*, sunt puternice poeme pentru care trebuiesc eforturi conștiente spre a le observa proza în care sunt scrise. Dacă talentul este o abatere de la tradiționalism, literatura d-lui Vinea mai are drum lung până la recunoaștere.

N. MILCU, *Grădina de Sîdef.*

Necesitatea acestei recenzii îmi solicită o mărturisire. Nu știu de voi ajunge să disolv, în impresia mea critică, aderența tenace a omului cu opera. Neajunsul cade asupra celui prin care am cunoscut pe d-l Milcu: înfățișarea sa înduioșetor de poetică mă dezorientează, găsind-o risipită printre dulcile sale versuri. Indrănesc totuși să cred că autorul și-a tras, deși cu inconsistent tirbușon, hotărele sensibilității ce posedă. Scrisori de amor, în care impalpabilul grației în compunere și nota serafică a conținutului rarefiază intensitatea de sentiment; convorbiri potolite și intime cu o persoană căreia sub pretext că plouă, i s'a mai trișat întârzierea și de către Paul Géraldy; apariții senzaționale de morți care se plimbă printre morminte ori vorbesc de sub pământ și înfățișat flori, multe flori în foarte noi și sugestive figuri („nămeți de lumină“, „omăt“, „zăpadă“, „ninsori“, etc...). Acesta este materialul d-lui Milcu. Numai talentul său putea să culeagă elementele acestea în care, personal, disting o dublă valoare poetică. Peste poezia de esență a materialului (căci ce este mai poetic decât o floare?) talentul autorului așterne cu gestul „Primăverii“ boticeliene florile de data aceasta ale imaginilor sale.

Vladimir Streinu.

REVISTA REVISTELOR

VIAȚA ROMANEASCĂ. Nu de poporanism ne vom ocupa în aceste rânduri, ci de funcția literară și socială a *Vieții românești*. După propria mărturisire a revistei ieșene, poporanismul literar nu mai există dela război încoace, și, adăugăm noi, n'a existat niciodată ca o realitate estetică. Gruparea *Vieții românești* e stăpână însă și astăzi pe o bună parte a publicisticii noastre literare și politice. *Viața românească* reprezintă astfel o indiscutabilă forță, pe care mulți o detestă deși nu îndrănesc să o înfrunte. Forța nu-i vine, desigur, din directiva ei critică lipsită de orientare estetică și de prestigiul talentului: de un sfert de veac d. Ibrăileanu comentează în proză sumară literatura colaboratorilor săi, iar ca ideologie, după abandonarea poporanismului integral, stăruie încă în inușilitatea estetică a „specificului național“. Cu o astfel de lipsă de simț artistic, de contemporanitate, și de talent literar forța nu putea, deci veni dela conducerea, ci dela soliditatea organizației sale. Iată adevărul. Cercuri și cenacluri au mai existat și există încă: ele se dezvoltă însă în respectul individualității, pe când la *Viața românească*, disciplina a luat, dimpotrivă, un caracter militar. Pentru atingerea scopului său, nimic nu i-a lipsit: puterea politică multă vreme și standardizarea literară întodeauna. Mai întâi o revistă centrală, masivă, scrisă în genere de specialiști, bine făcută, deși tendențios informată, apoi câte-va publicații de desfacere *en détail*, în care băeții „deștepți“ amețesc pe cumpărător, în proză sau versuri fac cu indiferență sociologie sau cronici ritmate, informează sau depreciază, după un anume cuvânt de ordin autoprofecționist; în spate și ca rezervă generală, o multiplă presă democratică supusă sugestiilor ieșene. Iată și dispozitivul de luptă. Revista ieșană își păstrează acum oare care gravitate, deși mai înainte își publica literatura și și-o lăudă cu reciprocitate; ani de zile d-nii Sadoveanu, Ibrăileanu sau chiar Topârceanu s'au lansat, conlansat, admirat, s'au descris reciproc la baltă sau la pădure: „marele“ Sadoveanu pe „talentatul“ Topârceanu, și „talentatul“ Topârceanu pe „marele“ Sadoveanu; sau d. Ibrăileanu pe amândoi.

Față de „inamici“ la început o perseverență hărțuială, cu unica țintă a bagatelizării lor; acum însă, de când revista se simte consolidată, tăcere îndelungată și gravă sau polemică vagi peste capul dușmanului: cititori n'au uitat, desigur, polemicile de anul trecut ale *Vieții românești* cu d. F. Aderca, în care, trecând cu dispreț peste scriitor, revista se adresa numai „domnului monitor“ al *Cuvântului liber*. *Viața românească* se pronunță, așa dar, pieziș sau de loc: lupta revine pe seama „băeților“ dela sucursale. Incepând cu plasarea sumarelor revistei prin cotidiene, și trecând apoi la comentarea

lor uniform elogioasă, acești tineri, au ajuns un fel de reprezentanți lăaturalnici ai revistei ieșene pe lângă foile bucurăștene: e destul să strănute d. Ibrăileanu la Iași pentru ca ei să ne înregistreze faptul ca pe un eveniment istoric și dintr'o vorbă a modestului critic ieșan să facă articolașe de informații literare.

Iată atmosfera de inflațiune de grup organizat, din care ni se impun valori literare; și, pentru a nu ne mărgini numai la generalități, vom face o singură citație, ultima ce ne cade sub ochi. E vorba de o dare de seamă publicată în *Adevărul literar*, sucursala bucurășteană a *Vieții românești*, asupra unei șezători a scriitorilor ieșeni la Fundația Carol:

„A lipsit, dela șezătoare — scrie tânărul agent de publicitate al *Vieții Românești*, — un număr din program: Topârceanu. Lumea poate că nu a regretat. Topârceanu încă nu-i de nasul nostru. Este prea desăvârșit pentru a-l putea deja percepe ca atare. Și să nu ne fie rușine. Francezii n'au început ei prin a vedea în Jules Renard un simplu făcător de spirite bune, sau în Daumier un caricaturist de talent? Filistinismul omului serios cu greu se împacă cu ideea de a trata în egal pe humorist, pe acela care „face pe caraghiosul“ în mod profesional. Să nu vă îndoiiți un moment; dacă bunioară Sadoveanu, pe lângă calitățile sale, ar mai avea și humor, i s'ar prefera fără discuție Dragoslav.

„Ar trebui să mai vorbesc de Topârceanu. El a fost personajul principal al șezătoarei, căci la el s'au gândit tot timpul acei ce iubesc incomparabila mișcare literară dela Iași. Pentru aceștia voiu aminti de o întâmplare din lumea astronomilor. Se vorbea odată de „canalele“ din planeta Marte, dare regulat geometrice, șanțuri, zice-se făcute pentru irigarea artificială a plantațiilor într'o lume săracă în apă ca cea din astrul de peste drum de-al nostru. Concluzie: geniul agronomic deosebit al Marțienilor. Or, văzute mai bine, aceste canale s'au arătat, în lunetele puternice, a fi compuse din pete cu totul neregulate, și perfect asemănătoare acelor ce se văd pe orice corp ceresc. Lentilele mai perfecționate au împrăștiat iluziunea. Iar odată, când un astronom american a fost întrebat de un coleg european cum se prezintă, la aparatele sale, aceste faimoase canale, astronomul Yankeu a radiotelegrafiat lapidar și anglo-saxon:

„Lunetele noastre prea tari pentru canale“.

„Așa și d. Topârceanu. Capetele publicului nostru sunt „prea tari“ pentru finețea desăvârșită care se ascunde îndărătul canavalei pur-formale de spirite și glume din bu-

cățile sale, și astfel, nu ne apare decât cheresteaua, decât contururile adeseori iluzorii ale lucrurilor...

„D. Topârceanu este foarte important ca termometru literar. În momentul când d-sa va fi considerat ca un mare poet liric, va fi semn indiscutabil de oarecare dezimbecilizare în spiritul nostru critic“.

Mai întâi lipsa de logică: în expresia „lunetă prea tare“, cuvântul „tare“, are cu totul alt înțeles decât îl are în expresia „cap prea tare“; comparația cade deci în absurd. Apoi, în ceea ce privește fondul, nebanuind că mai degrabă va trece o cămilă prin gaura acului, decât un versificator de cronici rimate, pe îngusta punte a poeziei lirice, tânărul scriitor al rândurilor citate pomenește cu seninătate de funia „dezimbecilizării“ în casa spânzuratului.

GANDIREA. — Salutăm, desigur, și noi cu bucurie reapariția revistei *Gândirea*, în condiții literare și tipografice, tot atât de excelente cași în trecut, ce fac din ea o interesantă publicație de familie și un prețios album. Regretăm că apariția *Gândirei* ca, de altfel, și a altor reviste, nu este asigurată cu regularitate într'un capitol bugetar fix. Numai mulțumită acestei lipse de sollicitudine e nevoie ca inerția oficială să fie sgduțită din timp în timp. Pentru a reveni la sentimentul datoriiilor sale profesionale față de literatura tradițională și ortodoxă, d. Al. Lepedatu a trebuit să se vadă tratat un an de zile drept un ministru „lăliu“, „moliu“ și cu creerii de „călți“. Sperăm că odată cu venirea unui nou regim, drumurile publicisticii românești se vor netezi mai mult. Dar nu numai în realizarea existenței sale practice, *Gândirea*, a dovedit un amestec fericit de tradiționalism ortodox și de simț al contemporaneității, ci și

în compoziția sa literară: deoparte, tradiționalism, sentimental și teoretic, monarhism integral, venit dela Paris, ortodoxism venit de la Kiev, sau numai de la Patriarhie, literatura de pură esență moldovenească, ecouri întârziate ale sămănătorismului, iar pe dealtă parte atitudinea Laforgue-iană a d-lui Maniu și expresionismul vienez al d-lui Blaga. E drept că printr'o colaborație mai îndelungă, tendințele divergente au început să se armonizeze: d. Maniu s'a întors „lângă pământ“, iar expresionismul d-lui Blaga se naționalizează cu încetul. În genere, revista este scrisă de oameni de talent, dacă nu chiar și de specialitate, de oarece d. Nichifor Crainic mai discută încă chestiuni științifice cu atitudini literare. Ea se închide însă într'un cerc foarte limitat de scriitori formați înainte de apariția revistei: în cursul atâtor ani, *Gândirea*, n'a produs decât un singur talent nou, pe d. Gib. Mihăescu. Pusă pe baze de strictă mutualitate, a-a lipsit deci generozitatea față de elementele noi literare, calitatea primordială a oricărei reviste.

NEAMUL ROMANESC LITERAR. — Intr'un număr recent, între altele, citim aceste rânduri ale d-lui Ion Sân-Giorgiu: „Amărăciunea d-lui E. Lovinescu nu ne miră, cum nu ne miră nici lipsa d-sale de bună credință, educație, inteligență și cultură metodică. Acestea sunt lucruri cu cari d-sa s'a identificat“. — rânduri, pe care le cităm și noi ca model de bună credință, educație, inteligență și cultură metodică. Pentru a servi și ca exemplu de caracter, amintim doar că nu s'a răcit încă scaunul de pe care acest domn mă proclama critic european neegalat nici în Germania prin „talent, eleganță morală și obiectivitate“. D. Ion Sân-Giorgiu era tot atât de disprețuit atunci ca și acum. E. L.

Aspectele Vieții Literare

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FILIOQUE sau NUCA'N PERETE. Încă în scurta notiță a numărului trecut am insistat în deajuns asupra atitudinii pamfletare a d-lui Nichifor Crainic, față de problemele *Istoriei civilizației române moderne*, pentru a nu mai reveni. În aceste rânduri nu vom circumscrie discuția, de cât în jurul singurei argumentări cu aparență obiectivității științifice. Reluând exemplul propagării stilului gotic, d. Crainic afirmă că această propagare a fost limitată de credința religioasă. „Stilul gotic, scrie d-sa, este expresia de piatră a dogmei catolice și numai a ei. Ca fenomen artistic, el nu se putea produce de cât în sânul unei societăți solidare, sufletește, în aceeași credință. Dincolo de acest domeniu, stilul gotic își pierdea semnificația și rațiunea de a fi. Granița lui a tras-o un singur cuvânt care a despicat Europa în două: *Filioque*... Dincoace de acest hotar spiritual, se o-punea invaziei, o altă lume, o altă dogmă, un alt fel al expresiei plastice: dogma ortodoxă, stilul bizantin. Universalitatea legii imitației în artă cade țândără la prima încercare de a o verifica“. Iată deci argumentul: „stilul gotic ca și stilul bizantin sunt expresia unor dogme religioase caracterizate prin admiterea sau respingerea lui *filioque*“. Nu e, desigur, în intenția mea de a face istoricul artei gotice sau al stilului bizantin; în discuția de față nu ne interesează de cât valoarea argumentului d-lui Crainic, în legătura cu propriile mele teorii. Lipsa de orientare științifică n'o voi aminti de cât doar în treacă: arta gotică nu are o origine religioasă, ci, dimpotrivă, coincide cu emanciparea burgheziei; direcția artistică trecând din școlile mănăstirilor în școlile fondate în orașe, goticul, este o arhitectură laică prin excelență aplicată la castele, la primării și cum era și firesc într'o societate religioasă la catedrale, ea s'a răspândit, de altfel pe raze inegale, determinate nu numai de concepții religioase, ci și de alte condiții locale; mai aproape de Roma, și prin ea în contact și cu orientul, Franța sudică, de pildă, a cunoscut amestecul tuturor stilurilor: ca-

tedrala din Angoulême e romană, catedrala din Périgueux e bizantină și catedrala din Carcassonne e un amestec de stil roman și stil ogival; cu alte cuvinte *filioque* a rămas inoperant în acest caz ca în atâtea altele. Dar toate aceste obiecțiuni sunt lăaturalnice; punctul principal al discuției constă în a arăta că argumentarea d-lui Crainic nu infirmă principiile expuse în *Istoria civilizației române moderne*. Prin numeroase exemple luate din diferitele domenii ale civilizației, am arătat în această lucrare cum faptele individuale se propagă și se generalizează prin imitație; plecată dintr'un anumit loc, formulă, de pildă, a comunelor jurate, sau a regimului consular, sau a așa ziselor „*établissements de Rouen*“ s'a răspândit pe raze determinate după anumite condițiuni locale ce rămân de precizat; în altă ordine de idei, am dat exemplul artei gotice care, pornind din basinalul Senei a acoperit în mai puțin de un veac o mare parte a lumii catolice. Fiind un act individual răspândit și adaptat apoi la un mare număr de popoare, rezultă că „nu numai instituțiile și principiile politice, ci și formulele de artă se propagă prin imitație“. Urmează dintr'o astfel de afirmație că actele individuale, „invențiile“ se repetă la infinit? Ar însemna să pretindem ca cercul făcut de aruncarea unei pietre pe apa Dâmboviței să se propage, până'n apele Mării Negre. Forța de expansiune a actelor individuale este, se înțelege de la sine limitată de distanță, sau de condiții diverse cum sunt structura sufletească, și fiind vorba de un fenomen al evului mediu, și credința religioasă. D. Nichifor Crainic, aruncă, așa dar, o nucle în perete, când îmi obiectează că expansiunea arhitecturii gotice s'a oprit la granița lui *filioque*. Dintr'o astfel de constatare, relativă de altfel, nu poate rezulta de cât ceea ce am constatat în atâtea pagini ale *Istoriei civilizației române moderne*: prin așezarea sa geografică, poporul român s'a dezvoltat până'n veacul XIX în atmosfera morală și materială a orientului, deaci, fatalismul, ortodoxia, instituțiile sociale și

politice și, în materie de arhitectură, stilul bizantin, a cărui forță de expansiune era mai puternică și prin apropiere și prin similitudinea condițiilor de viață. Singura concluzie, în cadrul discuției noastre, e că nici stilul bizantin nu este o creațiune artistică a poporului român, ci o formă imitată și devenită apoi oarecum originală prin amestecul ei cu elemente gotice — forma cea mai obicinuită de originalitate, rezultată din „împerecheri logice“ și din adaptări succesive. Mai există, totuși, și o altă concluzie: nepregătit, d. Nichifor Crainic, se amestecă în discuții științifice și ia atitudine pamphletare față de probleme și cărți, pe care nu și-a dat osteneala să le asimileze mai întâi.

MOARTEA UNUI GEN LITERAR. Ca o fatalitate a sincrismului vieții culturale europene, lansat de *les Nouvelles Littéraires*, interviul literar s'a propagat aproape instantaneu și la noi. Cu tot americanismul procedurii, îl aprobăm; peste vanitatea mărunță și indiferență a scriitorului, el colaborează la precizarea funcției sociale a fenomenului literar într-o țară, în care întreaga publicistică e mobilizată în slujba politicii: cea mai neînsemnată interpelare de la Cameră are o repercusiune socială mult mai mare de cât cea mai importantă lucrare, științifică sau literară; în patruzeci de ani nu s'a scris despre Eminescu cât s'a scris despre chestiunea pașapoartelor false; și ca și cum ar fi consfințit o mare activitate națională, fotografia tânărului interpelator al guvernului pe această chestiune ne-a zămbit câteva luni din oglinzile paralele ale tuturor cotidianelor. Prin astfel de procedare, se crează, așadar, pe încetul adevărate forțe sociale din avocați de provincie, ce ne tulbură liniștea cu deplasările sau cu părerile lor asupra chestiunilor de la ordinea zilei. Față de această obsesie politică, nu putem decât aproba reacțiunea unei părți din publicistică de a transforma și fenomenele culturale în fenomene sociale și de a le implanta astfel în conștiința publică; și am aprobat-o cu atât mai mult cu cât ea a fost încadrată de revista *Mișcarea literară* în condițiile vieții noastre literare de un om de o potrivă de pregătit și pentru ziaristică și pentru literatură. D. F. Aderca a creat la noi modelul acestui gen făcut din actualitate topită în considerații de ordin ideologic, și în caracterizarea integrală a scriitorului: conceput astfel, interviul devine o pagină de critică rapidă adaptată scopului său principal de vulgarizare a fenomenului literar...

Genurile trăesc însă prin oameni; încăput în mâinile *Adevărului literar*, genul nu se mai deosebește întru nimic de reportajul politic și s'a fixat sub forma așa ziselor interviuri cu d-nii Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Brătescu-Voinești și acum în urmă cu d-l D. Pătrășcanu: în care nu știi de treburile să compătimesti mai mult indigența scriitorului turburat din tăcerea lui sau pe cea a reporterului literar improvizat, sub a cărui plată până s'au pus bieții oameni să-și povestească amintirile casei natale sau micile lor aventuri de tineri mai mult sau mai puțin studioși; după cum vioarei celei mai bune îi trebuie un arcuș pentru a cânta tot așa și scriitorului celui mai mare trebuie să-și pună întrebările, iar de nu-i capabil să-și raționeze atât și să se ridice la idei abstracte, atunci trebuie s'o faci tu singur cu elementele scrisului lui, degajându-i forța latentă ce-l însuflețește — căci, altfel, ocupațiile de stolărie sau de tratoraj ale d-lui Brătescu-Voinești sau stupăritul d-lui M. Sadoveanu nu interesează pe nimeni. Nu dăm exemple din interviurile aceste mai vechi, pentru că plătitudinea lor uniformă nu se mlădiează la citația expresivă; nu tot așa și interviul jovialului democrat și gascon, care a fost și va fi pururi d. D. Pătrășcanu. Cu ce credeți că ne poate întreține un scriitor umorist prin pană un reporter tot umorist? Cu problemele artei lui? Nu l'ați cunoaște pe d. Pătrășcanu. Pentru a nu știu a câte oară serios și fără pretenții vesele, domnia-sa își stabilește arborele genealogic ale nobilei sale familii:

„M'am născut, spune domnia-sa, în satul Tomești, din județul Iași, o regiune plină de podgorii, unde părinții mei aveau mai multe proprietăți: în Tomești, Goroni și Isac.

„De pe mamă mă trag din neamul lui Vicol, o familie de răzeși moldoveni, originară de pe lângă Piatra, care mai are și astăzi câțiva reprezentanți: între alții, generalul Vicol, fostul șef al medicilor militari. De pe tată scoborim din familia Costaki — care la sfârșitul veacului XVII s'a despărțit în două stirpe: una ce se trage din sulgerul Ion Costaki, care a trăit pe vremea lui Irimia Movilă, — familia *Costăkeștii* — ai cărui urmași viețuiesc și astăzi — și a doua *Gavriliștii* numiți așa dela marele vornic Gavriliță Costaki care, între 1670 și 1684, a ocupat mari dregătorii în Moldova. Urmașii săi s'au împărțit în mai multe ramuri: Epureanu, Negel, Lătescu, Talpan, Bărialescu, Stoescescu și Patrașcanu.

„Ambele ramuri, Costăkeștii și Gavriliștii, sunt drept scoborâtoare din marile vornic Boldur și soția lui, Kneghina Marira, fiica lui Dragomir Banul. Despre Boldur, Ureche spune că la 1497, după înfrângerea Leșilor în Codrul Coznrului, auzind Ștefan-cel-Mare că-i vine în ajutor Craiului Albert o ceată de mazuri, a trimis împotriva lor pe acest boier „ca să le dea războiu“. Și vornicul luând oaste îndejuns, a trecut Prutul Sâmbătă sara și Dumineca dimineața, Octomvrie 29, le-au dat războiu. Și multă vă sare de sânge s'a făcut atunci în oastea leșească, la sat la Lerțești“...

— Pentru originile familiei ați cercetat documente?...

— „De loc. Chestiunea strămoșilor nu m'a preocupat niciodată. Își spun și eu din ceace au scris alții: Ion Mălinescu, Andrei Vizanti, Octav George Lecca, etc., Gh. Sion, în *Arhondologia Moldovei*, spune că familia mea este coborâtoare din Veveriță Postelnicul, care împreună cu Vornicul Moșoc și cu Stroici au voit să răstoarne pe Lăpușnearu. Se știe însă că în *Arhondologia* lui Sion nu se poate pune mare temei. În ce mă privește, ori că mă trag dintr'un postelnic ori dintr'un mare vornic, mi-i perfect egal: n'am deprins cu ideea că familia mea începe dela mine...“

— Cu toate acestea...

— „În *Cronica* lui Huru — căreia i se mai zice și *Izvodul* lui Clănău — îmi tăie vorba d. Patrașcanu — un strămoș al meu este arătat ca fiind cumnat cu Dragoș-Vodă. În acest caz descind direct dela Descălecure...“

Spija neamului se oprește deci la Dragoș-Vodă; până unde ar fi mers însă dacă d. Pătrășcanu s'ar fi ocupat puțin și cu originile familiei sale? ...Ar fi ajuns, cu siguranță, la Adam.

Astfel ni se prezintă singur omul, surprins de un reporter nedibaciu, în slăbiciuni și nu în calități; iată cum ni-i prezentat sub raportul valorii literare: „Fiecare pagină scrisă de d. Pătrășcanu este un model de stil: cuvântul este pus la locul lui dând frazei eleganță și mai ales ritm“. Limba, stilul și ritmul d-lui Pătrășcanu? Ce înseamnă aceste răstălmăciri critice? D. Pătrășcanu n'are nici limbă, nici stil și reprezintă negația eleganței. D. Pătrășcanu are, în schimb, o vervă, suficientă, de altfel, pentru literatura pe care o face. De ar fi vrut să-l servească, în resursele acestei misterioase puteri de comunicativitate, ar fi trebuit, așa dar, să-l studieze zelosul dar atât de imprudentul reporter al *Adevărului Literar*.

2500=20.000 S'ar fi putut crede că ideea comitetului S. S. R. de a-și acorda premiile prin votul universal al adunării sale generale e termenul ultim la care se putea ajunge în materie estetică. *Ideea Europeană* a împins însă democrația și mai departe. De luni de zile această revistă ne întreține cu matchul electoral al numeroșilor săi cititori pentru alegerea celui mai bun roman românesc, în care, după mai multe probe eliminatorii, *Ros, galben și albastru* d-lui I. Minulescu a învins în fine prin 500 de voturi *Pădurea spânzuraților* a d-lui L. Rebreanu rămasă în urmă cu 160 de voturi; de mai era nevoie de o dovadă suplimentară pentru

pecetluirea definitivă a unui procedeu atât de absurd, această dovadă s'a făcut, credem, pe deplin; deși *Ideea Europeană* nu pare a-și da seama de ridicolul situației și își propune să-și consfințească isprava printr'un banchet, sperăm că nimeni nu va mai recurge la plebiscit în materie literară.

Pe lângă aceste observații generale, rezultatul scrutinului expune sistemul la trei presupuneri deopotrivă de jignitoare. A presupune că, în adevăr, cinci sute de cititori ai *Ideei Europene* au votat autentic pentru romanul d-lui Minulescu, ar însemna să aruncăm asupra unor oameni de ispravă bănuiala unei totale incapacități de discernământ literar; a presupune că, funcționari ai casei de editură a romanului premiat, redactorii acestei reviste, au confecționat ei singuri plebiscitul, ar însemna să dezonorăm niște oameni poate nevinovați, a presupune că însuși d. Minulescu s'a votat singur sau prin prietenii cu cinci sute de buletine, este iarăși o acuzație pe care n'o putem dovedi cu nimic. Lăsăm pe seama cititorului să aleagă, și, de vremea, să combine tustrele procedeele pentru a ajunge la un rezultat atât de lamentabil. Un singur fapt e stabilit: procedeu fabricării a doi lei dintr'unul singur e mai puțin rentabil decât procedeu pus la îndemâna scriitorilor de *Ideea Europeană*; cumpărând cu 2505 de lei 501 foi ale *Ideei Europene* orice romancier român ar fi reușit să câștige premiul: de 20.000 de lei, fără să poată totuși da vreo valoare literară unui roman fără valoare; sub acest raport ori care ar fi fost natura lor, voturile cititorilor *Ideei Europene* nu pot servi la nimic.

Dar dacă premiera romanului *Roș, galben și albastru* de către revista *Ideea Europeană* ne duce la felurite supozițiuni, din care cea mai jignitoare ar fi ca însuși cititorii revistei să-l fi premiat, premiera piesei *Manechinul sentimental* nu mai prezintă același echivoc: în calitate de membru al Comitetului Teatrului Național, după ce s'a jucat singur, d. Minulescu a binevoit să se și premieze singur. Piesa are exact aceiași valoare ca și romanul — adică nici una: literatură de palavre de cafeana, fără nici o situație reală, fără caractere, fără observație, dar cu un ieftin pirandellism.

„CULTURA“ și „CIVILIZAȚIE“. În simulacrul de discuție științifică a problemelor puse în *Istoria civilizației române moderne*, d. Nichifor Crainic, încearcă să descopere la baza expunerii mele o confuzie între cultură și civilizație, „Confuzia, scrie așadar d-sa, e evidentă. D. E. Lovinescu își propusese categoric să legitimizeze în imitație, totalitatea condițiilor materiale ale vieții românești, adică fenomenele de civilizație și se pomenește neconținut legiferând în aceiași imitație fenomenele de cultură. La pagina 76 o spune limpede: nu numai instituțiile și principiile politice, ci și formulele de artă se propagă prin imitație“. Informându-se de obicei delă alții și, în deosebi, delă tinerii de la *Institutul de literatură*, d. Mihail Dragomirescu reia și d-sa chestiunea cu aerul de a-mi fi citit volumele: „Cum rămâne cu faptul, scrie deci d-sa, că în vol. III, din *Istoria civilizației (!) române*“, voind să facă deosebirea dintre „cultură“ și „civilizație“, își decapitează volumele anterioare? Cum se face că, după ce critică ortodoxismul și alte elemente de „cultură“ — în acele volume — declară în vol. III, că n'a voit să vorbească de „cultură“, ci de „civilizație“? Cu bluff-uri ca *Istoria civilizației române*, — nu poți subjuga de cât cel mult câteva cucoane din „ceneale“. — De unde se vede că d. Dragomirescu a rămas tot spiritual, dar nu mi-a citit cartea și nici n'o va citi până ce nu voi publica o ediție utilizabilă, în tramvai sau în pauzele spectacolelor de cinematograf.

Problema diferențierii culturii de civilizație se află trasată în volumul III, destul de pe larg pentru a da posibilități d-lui Crainic de a se informa asupra ei...

În concepția ce stă la baza lucrării mele, formele împrumutate, încep prin a fi elemente de civilizație și pot sfârși prin a deveni elemente de cultură. „Pe aceste bunuri

materiale ale civilizației unui popor, scriu la p. 19 a vol. III, d. C. Rădulescu-Motru, ca și mulți alți critici, le socotesc lipsite de valoare. Nu tot așa și noi. Drumul de la cultură la civilizație nu e ireversibil; devenind condițiile vieții noastre, aceste bunuri materiale intră în deprinderi și se prefac cu timpul, prin adaptare la unitatea noastră temperamentală, în valori sufletești; cu alte cuvinte, civilizația se transformă în cultură, reversibilitate asupra căreia ne vom opri în cursul volumului de față“. Lucrarea mea se ocupă, cu deosebire, de fenomenele de civilizație, luate în prima lor fază de imitație pură; o altă lucrare se va ocupa cu fenomenele de cultură, în compoziția cărora a intrat și elementul fix și polarizator al rasei. Și pentru a fi mai înțelese de ortodoxul d. Nichifor Crainic, voi lua exemplul ortodoxiei. După d. Crainic ca și după atâția pravoslăvnici, ortodoxia este principiul fundamental al sufletului național și al vechei culturi românești.

În realitate, ortodoxia a fost un simplu obiect de împrumut, ca o constituție, sau ca o cravată pariziană; elementul „esențial“ al culturii române nu este, așa dar, o elaborație specifică a sufletului poporului nostru, ci un act individual, o „invenție“, iudaică propagată prin imitație și prin vicisitudinile istorice la un număr de popoare răsăritene. Târziu numai acest fenomen de civilizație, prin adaptare la unitatea temperamentală a rasei, a devenit un fenomen de cultură ce poate fi studiat ca atare — și pe care îl voi studia. Cu acest singur exemplu, sper a-l fi convins pe d. Nichifor Crainic că nu există nici o contradicție în *Istoria civilizației române moderne*; nu însă și pe d. Mihail Dragomirescu, de oarece oamenii de spirit ca domniașă, țin totdeauna să aibă ultimul cuvânt, chiar și asupra chestiunilor pe care nu le cunosc.

ADEVARUL COLABORAȚIEI LUI D. ANGHEL CU ST. O. JOSIF. — Ațutudinea instinctivă a oricărui recensent față de o lucrare ideologică se manifestă prin dorința de a găsi contradicții: cu alte cuvinte, un cetitor fatal grăbit își propune să descopere dintr'odată lipsa de coerență a unei opere ridicate cu mîgală de ani de zile. Am semnalat (de pildă), mai sus încercarea d-lui Nichifor Crainic cu privire la *Istoria civilizației române*, și aproape nu mai era nevoie să mai amintesc și de cea a d-lui M. Dragomirescu. Cu toată buna sa voință generală, și chiar specială, nici d. Perpersicius, nu are, în fond, după cum vom vedea, o altă atitudine față de cele două volume apărute până acum ale ediției definitive a *Criticelor* mele. Cum discuția asupra primului volum e mai veche, ne propunem s'o limităm deocamdată la cel de-al doilea, cu ocazia articolului recent din *Universul*: în chipul acesta ne vom da seama, cu dovezi suficiente, unde poate duce o astfel de metodă. Exprimându-și regretul că nu poate „stăru în deajuns“ asupra calităților volumului pe care le semnaleză, totuși cu imparțialitate și bunăvoință, d. Perpersicius își consacră mai mult de trei părți din articolul său unei singure fraze pentru a o pune în contradicție cu o altă frază a unei ediții de acum 16 ani. În această contradicție d. Perpersicius distinge un „discredit“ al edificiului meu critic; vom vedea întru cât există acest „discredit“, ceea ce nu e atât de dovedit pe cât e de dovedit, că prin procedee de altfel blânde, și d. Perpersicius lucrează la el cu zel, alături de oamenii de care nu-l apropie nici temperamentul, nici resentimentele. Contradicția stă în următoarele: într'un articol din 1909 afirmam că din colaborația lui Anghel cu Iosif a ieșit, un poet nou, de care trebuie să vorbim fără a încerca să știm ce-a adus unul și ce a adus celalt“, pe când în retipărirea aceluiaș articol în ediția din 1926, afirm că această colaborație „reprezintă fuziunea a două temperamente deosebite fără să reprezinte și elaborația unui nou poet“. Chestiunea este de așa natură, încât merită explicațiuni nu numai pentru lămurirea d-lui Perpersicius, ci și pentru lămurirea tuturor cercetătorilor viitori ai celor doi poeți. În 1909, adică în chiar momentul colaborației lor, nu puteam cunoaște metodele acestei colaborații și,

chiar de le-ași fi cunoscut în parte, nu-mi era dat să vorbesc despre ele, fără a nu produce jigniri legitime; poezii voiau să pară un tot indisolubil; indiscreția ar fi fost prematură; de aici și tonul precaut al articolului meu: să vorbim de colaborația celor doi poeți „fără a încerca să știm ce a adus unul și ce a adus celalt”. De atunci au trecut însă 16 ani; poezii au murit; discreția contemporanului a făcut loc datoriei istoricului de a cerceta, ajutată, de altfel, și de declarațiile tuturor celor ce au colaborat incidental cu Anghel, ca d-nii Leon Feraru, I. Minulescu sau Victor Eftimiu. Adevărul trebuie să fie cunoscut de viitorii cercetători: în variatele sale colaborări, n'a existat de cât un singur autor principal: Anghel. E, în adevăr, ciudat că acest om lipsit de facilitatea elocuțiunii, nu'și vedea versul său cu-l auzia; nu putea scrie, ci dicta: de aici și necesitatea „colaboratorilor” și a „secretarilor” săi. Procedeeul „colaborației” era următorul: nervos, frenetic, Anghel se preumbla prin odaie în posesiunea „demonului”; în timp ce „colaboratorul” ședea la birou. Lucru aproape de necrezut, toate versurile lui atât de cizelate și perioadele frazelor lui prețioase, încărcate, artificiale, n'au fost chinuite pe o toaie de hârtie, ci elaborate în cap și dictate pur și simplu ca un articol de ziar „colaboratorului” docil, care, nici nu îndrăznia să facă obiecții! În aceste condiții, colaborația cu irascibilul Anghel era un chin, pe care nu l'a putut suporta mai îndelung de cât blândul și mult răbdătorul Iosif. După ce nuvela sau poezia erau isprăvite, urma, firește, o perioadă de eliminare, în care colaborația devenia reală; principalul era făcut, iată cauza pentru care, întreaga operă poartă exclusiv pecetea personalității lui Anghel. Adevăr istoric, ușor de controlat prin toți ceilalți colaboratori ai lui Anghel. Și acum se pune întrebarea: în posesiunea acestui adevăr de istorie literară, trebuim oare să mai menținem vechea afirmație a unui „poet nou” și legenda „dioscurilor”, sau trebuim să contribuim prin mărturia mea la stabilirea realității? Cred că nu pot fi două răspunsuri la o astfel de chestiune așa că, în loc de a-mi fi recunoscător pentru luminile noi pe care le aduc în fixarea unei probleme de istorie literară, d. Perpessicius n'ar fi trebuit, poate, să lucreze la „discreditul” operei mele critice; pentru această sarcină, ajung străduințele altora; căci, slavă domnului, numai de dușmani nu ne putem plânge.

Dar d. Perpessicius mi-ar putea obiecta că de e reală numai existența lui Anghel în aceasta „colaborație”, atunci nu putea fi vorba de nașterea unui „poet nou”. Nici această obiecție n'ar fi îndreptățită: deși rezumându-se numai la Anghel, poetul A. Mirea e un poet nou; „*Caleidoscopul*” și „*Cometa*” reprezintă o fațetă nouă a autorului „*Grădini*” și al „*Fantaziilor*”.

E. LOVINESCU

REVISTA „MIȘCAREA LITERARĂ.

În țintirul revistelor românești, pe lespede de proaspătă încă, se cuvine să întârziem o clipă. Dintre umbre nu se distramă vre-o nimfă străvezie sau vre-un Ares muschiulos. Ne îndeamnă însă o ființă nouă, un monstru nemai văzut. groaznic și atrăgător totdeauna, cu șapte capete ca în povești, cu ochi mulți, unii tulburi și alții senini, cu picioare nestămpărate în joc nestatornic, uneori în salt și alteori în început de grație. Să-l privim cu semeție în față, morții nu mai sunt primejdioși. Idei, anunțuri și programe, versuri și proză, lucruri serioase și neserioase, gânduri precise și intenții vagi, talent și naivitate: aspectul „*Mișcării literare*”. Păreri felurite exprimate în felurite chipuri, împreunate doar o singură dată, împotriva D-lui Eftimiu și totuși *Achim* e o operă de valoare. O directivă capricioasă plină de menajamente, în scopul revistei. Alături, D-l Lovinescu, Ibrăileanu și Dragomirescu. Imparțialitate definitivă și polemică, obicinuită la noi, exclusă, — se va zice poate. — Imparțialitatea nu exclude însă discernământul.

Directia a fost uneori, de o indulgență angelică. În truntea revistei, nu știm cu ce rost, nu știm din ce gust,

d. Scarlat Struțeanu își exprimă opiniile sale. Tragice momente greu de răscumpărat mai târziu. Tragică idee și tragică expresie a lor. Un ton presumpțios și gol, complicații inutile, haină greoaie pe un trup zădarnic. Mâini oloage întinse pretențios.

Alături, în rubrica „de vorbă cu...” câțiva interogați, de o goliciune spaimântătoare. Apoi versuri slabe printre exemplele model. Apoi iar, redactori, sortiți să contrabalanseze curentul d-lui Lovinescu: articolele d-lui Cardaș pentru d-l Sadoveanu, Ibrăileanu sau Topârceanu, făcute pe comandă. În timpul liber, d-l Cardaș comentează pe Pirandello. Și acel *calendar* fără rost, de-o naivitate rară și care, nu se știe de ce, se continuă încă și prin alte reviste. Și apoi scrisul, vioi și capricios, inteligent totdeauna, al D-lui Aderca. Rubrica „de vorbă cu...” în mâna D-lui Aderca deveni mult mai interesantă decât similarul ei din „*Nouvelles Littéraires*”.

Prețios a fost pentru revistă gustul fin al d-lui Perpessicius (cel care pricepe cu ușurință pe Camil Baltazar) și forma îndemănatecă. Poate prea multă grație și indulgență pentru un critic. Câteodată întârzie un sfert de coloană ca să scuze câte o greșeală de tipar. Apoi atâtea poezii bune, multe inedite (de pildă „*Cufundătorul*” lui Schiller în traducerea d-lui Murnu). Și atâtea studii serioase și competente care ar putea fi cercetate. Singurul nume nou, care s'a afirmat (*Sburătorul* a produs vre-o 15), prin tonul serios și semeț a fost d-l Pompiliu Constantinescu. Gustul d-sale însă nu e destul de sprinten. Și în literatură nu părește ultima treaptă. Rămâne orice ar face, înlănțuit în metode aprige.

Revista *Mișcarea Literară*, a avut o formă tehnică ideală, dar mișunând de greșeli de tipar. Teorii mari și alteori simplu reportaj, idei protivnice, unele serioase și altele numai glumețe, gusturi sigure și alteori îndoelnice, un stil vioi, nervos și alături fraze rudimentare... și peste tot indiferența olimpică a lui L. Rebreanu.

După un an de frământare, moartea revistei a fost, astfel, fatală. Pe lespede de proaspătă încă se cuvine totuși, noi cei cari am ținut la ea, să întârziem o clipă, lăsând acolo, cu dreptul acelor, cari au cunoscut-o de aproape, în defectele și calitățile ei, o lacrimă sinceră.

ANTON HOLBAN

D-l M. RALEA e un om inteligent și citit; nu aceasta ne surprinde însă, ci unele devieri ce ne clatină opiniunea despre soliditatea atributelor sale.

Cu ample citații de nume și docte teorii estetice, se străduia cândva să ne convingă de perfecțiunea formală a gustatelor parodii ale d-lui Topârceanu, care ar fi, după d-sa, și un mare liric, pe lângă talentul umorist, cunoscut de toți. Și d. Ralea a pronunțat atunci numele lui Proust și Paul Valéry!

Procedeeul, cu variantele de rigoare, se repetă în ultimul număr din *Viața Românească*. Vorbind despre „Maghernița veche” — ce titlu simbolic! — a d-lui Leon Feraru, d. Ralea ne tratează cu aceleași mari măsuri: Brunetière, A. France și Freud; toți aceștia pentru versurile d-lui Feraru, palide și multiple imitații, căror d. Ralea le găsește calități de rară naturalețe și prospețiune! Desigur că d. Ralea n'a mai recitat de mult pe Iosif, pe Coșbuc, pe Anghel și Cerna — și chiar pe Eminescu!

Și tot d-lui Ralea îi revine meritul de a se mira gratuit, când nu-și poate explica de ce d. Feraru n'a cântat forțele mecanice ale civilizației americane, ca un al doilea Verhaeren român! De ce nu le-a cântat? Fiindcă d. Feraru ne-a dăruit, trecând oceanul în patrie, versuri scrise în „anii tineri” și care ne aparțin prin strânsa rudenie cu poezii imitați!

Iată la ce efecte contrarii duce excesul culturii ostentative, pe care d. Ralea, pe care-l prețuim realmente, ar putea s'o utilizeze pentru cauze mai demne!

P. C.

IN JURUL FENOMENULUI CREAȚIEI POETICE.

În discuția prelungită asupra *poeziei pure* dintre abatele Brémond și Paul Souday, vedem cheltuindu-se energia unor convingeri estetice pentru a face dovada, deoparte, că poezia ar fi exclusiv o stare muzicală care se poate lipsi de idei cași de un sentiment definit, sau pentru a face dovada contrarie că poezia nu e decât un sentiment sau o idee precisă exprimate prin oarecari metode poetice. Discuția care a dat loc la o serie de interesante jocuri de argumentare și de observații în jurul unui adevăr care nu aparține însă niciunui din beligeranți, de oarece i-au disociat elementele inseparabile. Poezia este starea muzicală mai mult sau mai puțin armonioasă, a unui sentiment sau idei, mai mult sau mai puțin precizate. Nu se poate decide nici chiar asupra predominării fenomenului melodic asupra materialului esențial, de oarece poezia e produsul direct al impresiei filtrate prin aparatul muzical al sensibilității, spre deosebire de cel rațional. Această facultate poetică, individul o poartă în sine, fie latent în formă de atitudini către viață, fie conștient ca un privilegiu de a se bucura într-o anumită formă — forma lirică — de materialul estetic organizat: — lectorul poetic — iar pentru un număr mai restrâns constituie o predispoziție activă deci creatoare — capacitatea de a fi poet.

Spre a exprima acele stări poetice latente poetul ia două căi diferite: sau supune sensibilitatea lui dogmelor statornice mlădiindu-și cântecele unui ritm consacrat, sau caută să rupă tăcerea melodioasă și frenetică din el prin sunete de descețare, găsind în sbuciumul propriu fenomenul sonorității.

Așa dar avem candidatul la poezie care se asimilează modelele din care s'a hrănit și cel care, lipsit de puțința adaptării, irumpe prin propriile sale mijloace.

Interesantă dar lesne dogmatică, problema se înviorază deîndată ce intervine incidentul viu, dovadă imediată. Așa, în primul număr al *Sburătorului* găsim în Simion Stolnicu un exemplu al acelei străduințe personale a expresiei, care constituie indiciul valabil al nouității.

În cele două poezii publicate, Simion Stolnicu reînviește materialul emotiv cași cel decorativ al morții și al melancoliei de toamnă prin raporturi noi dintre ele și prin contacte neprevăzute ale sensibilității cu obiectul ei. Iar în ce privește forma, desenează linia sinuoasă a unui traiect adecuat impresiei și liberat de convenții.

H. P. B.

CERCUL „SBURĂTORULUI“ (Câmpineanu, 40).

În ultimele trei ședințe, s'au făcut următoarele lecturi: Brăescu și-a continuat lectura romanului său *Eroul fără voce* sau *Moș Belea*; Hortensia Papadat-Bengescu fragmente din romanul său *Concert din muzică de Bach*, din care publicăm un capitol esențial chiar în numărul acesta; Ticu Archip o nuvelă satirică pe care o publicăm în *Sburătorul*; Sarina Casvan-Pas piesa *Calvarul*, dramă de atmosferă ibseniană; George-Mihai Zamfirescu primul act dintr-o piesă intitulată *Istorică* și Ludovic Danș nuvela *Apa botezului*; E. Lovinescu, Camil Petrescu și F. Aderca au citit articole, iar Camil Baltazar, Vladimir Streinu, G. Nichita, P. Strihan, Marghita, etc., poezii.

În ziua de 28 Februarie, în prezența următoarelor persoane: E. Lovinescu, Brăescu, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Cella Lahovary, M. Delavrancea, Ticu Archip, Pica Dona, Gordon Hayward, Getta și Const. Cantunari, Emile și Riri Gibory, Ecat. Radianu, Cincinat Pavelescu, Sonia Zaritopol, Anton Holban, Camil Petrescu, Benvenisti, F. Aderca, Sanda Movila, Sarina Casvan-Pas, G. Nichita, Vladimir Streinu, I. Valerian, Pompiliu Constantinescu, etc., etc., s'a încheiat următorul proces-verbal de constituire a revistei *Sburătorul*, pe care neputându-l publica în numărul trecut din lipsă de spațiu, îl publicăm acum cu titlu de document:

PROCES-VERBAL

Ținând seamă că vițliul literaturii de care suntem bânțuiți, este prea inveterat pentru a mai fi curabil și prea

evident pentru a se mai putea ascunde, și, hotărându-ne, după atâți ani de hipocrizie, să avem curajul public al vițliilor noastre, noi o parte din membrii ai vechiului *Sburător*, adunându-ne în comitet secret, am luat următoarele deciziuni unanime:

1. Revista *Sburătorul* va reapare în serie nouă la 6 Martie, în 12—16 pagini format semi-ziar, servind ca organ de destacere a producțiilor literare cu vechea și reputata marcă a *Sburătorului*.

2. Existența *Sburătorului* este asigurată pe un an, conștând din 12 numere, din care o primă serie acum (Martie, Aprilie, Mai și Iunie), și o altă serie de opt numere, cu începere de la toamnă.

3. Fiecare din sburătoriști revendicându-și cinstea de a susține singur cheltuelile publicației, după lungi discuții din care n'au lipsit violențele și chiar încercările, am convenit că această cinste trebuie să fie împărțită între toți cei ce au tomat vechea gardă a *Sburătorului*, răniți pe toate câmpurile de luptă literară, rămași, fideli cercului și ideilor lui și după despărțirea revistei, și care de pe urmă colaboranții lor la *Sburătorul*, au ajuns astăzi oameni cu importante situații în literatură, în stat sau în finanță. E de dorit însă ca aceste cotizații să nu fie prea mari: subscriitorii ar putea trece altfel drept îmbogății de război sau de scriitori fără talent. Comitetul de redacție se compune din următoarele persoane: E. Lovinescu, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Valjean, G. Brăescu, Camil Petrescu, F. Aderca, Sanda Movilă, Vladimir Streinu, care au cooptat și pe Tica Archip, Pompiliu Constantinescu, Gh. Nichita, Anton Holban — și pe d. S. Benvenisti, fostul nostru editor, căruia, pierzând importante sume de bani la primul *Sburător*, nu-i putem refuza cinstea de a mai pierde și la al doilea, deși cu regret, nu-i putem oferi ocaziunea unor pierderi tot atât de însemnate.

4. Toți acești membrii fondatori ai *Sburătorului* nou, au numai obligațiuni și nici un drept. Au obligația mai întâi de a avea talent sau ceiace în limbajul d-lui M. Dragomirescu se numește „exemă“ și de a servi *Sburătorul* prin calitățile cele mai eminente ale personalității lor, de pildă, d-na Hortensia Papadat-Bengescu, prin observație rechlinie și simplitatea și sobrietatea stilului; Brăescu prin lirism și elevația cugetării filozofice; Camil Petrescu prin modestie; F. Aderca prin pasiunea sa față de trecut. Scoțând ochii păpușelor sale japoneze de porțelan din colecția vechiului *Sburător*, d-ra Sanda Movilă va oferi noului *Sburător* câteva șopârle sau șerpi din grădinile sale pasionale; regăsind rubinul pierdut de falsul „Colecționar“. d-ra Ticu Archip îl va oferi colecției autentice a *Sburătorului*; părăsindu-și clientela, d. Valjean își va pune talentul și știința sa juridică în serviciul procesului de idei al revistei noastre cu toate celelalte reviste; abandonându-și editura de cărți didactice, d. Benvenisti se va consacra exclusiv editurii operelor sburătoriste; pentru început va publica un roman de d-na Hortensia Papadat-Bengescu în zece volume și *Istoria Sburătorului* în 5 volume de d. E. Lovinescu, etc.

De au obligații față de revistă, membrii cercului n'au nici o obligație între dânsii: se pot deci contesta cât vor voi. Admirația reciprocă nu numai nu e de rigoare, dar nu e nici chiar dorită.

5. Scopul revistei *Sburătorul* este de a publica literatura redactorilor ei, și cu aprobarea unanimă, și pe cea a altor scriitori înruđiți literar. *Sburătorul* își mai propune și descoperirea „geniilor“ inedite, cu căutarea cărora e însărcinat d. E. Lovinescu.

6. Procedându-se la tragere la sorți d. E. Lovinescu a fost declarat director al revistei și d. G. Nichita secretar de redacție.

28 Februarie 1926.

Secretar de Redacție: G. NICHITA